

**UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA, MARIBOR**

DELO DIPLOMSKEGA SEMINARJA

Nina Jelenovec

Krog, julij, 2012

**UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA, MARIBOR**

DELO DIPLOMSKEGA SEMINARJA

**POROČANJE O TVEGANJIH V LETNIH
POROČILIH NEFINANČNIH PODJETIJ**

RISK REPORTING IN ANNUAL REPORTS OF NON-FINANCIAL COMPANIES

Kandidatka: Nina Jelenovec
Študentka rednega študija
Program: bolonjski univerzitetni
Študijska usmeritev: Računovodstvo, revizija in davščine
Mentorica: dr. Bojana Korošec
Študijsko leto: 2011/2012

Krog, julij, 2012

ZAHVALA

Zahvaljujem se svojim staršem in ostalim bližnjim, ki so mi v času študija stali ob strani in me podpirali pri mojih odločitvah.

Zahvaljujem se tudi vsem profesorjem Katedre za računovodstvo in revizijo na Ekonomsko-poslovni fakulteti, ki so znali snov prikazati zanimivo in mi s tem povečali zanimanje za stroko že na začetku študija. Še posebej bi izpostavila mentorico, prof. dr. Bojano Korošec, ki mi je z nasveti pomagala tudi pri samem nastajanju tega dela.

PREDGOVOR

V vse bolj turbulentnih razmerah delovanja sodobnih organizacij se povečuje obseg tveganj s katerimi se organizacije soočajo pri svojem poslovanju, spreminja pa se tudi vloga njihovih letnih poročil o poslovanju. Različnih deležnikov namreč ne zadovoljuje več v preteklost usmerjena presoja poslovanja, temveč želijo v letnem poročilu najti tudi kar se da dobre informacije o tveganjih in z njimi povezanimi nevarnostmi, ki jim služijo za presojo obetov o učinkovitosti in uspešnosti prihodnjega poslovanja. Poleg tega pa tudi zakonodaja in računovodski standardi postajajo na tem področju vedno strožji. Poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju tako postaja vedno pomembnejše področje zunanjega poročanja podjetij, katerega kakovost pa je pogojena z vzpostavitvijo ustreznega sistema ravnanja s tveganji.

Po uvodnem delu tako v drugem poglavju spoznavamo sistem ravnanja s tveganji, ki je v hitro se spreminjajočem okolju pogoj za uspešnost in obstoj podjetja ter doseganje strateških prednosti. Tako predstavljamo pojem tveganje in spoznavamo različne vrste ter klasifikacije tveganj s katerimi se soočajo podjetja. Na kratko predstavljamo pomen obvladovanja tveganj, celoten proces ravnanja z njimi ter vloge in odgovornosti različnih organov v podjetju pri ravnanju s tveganji.

V tretjem poglavju na kratko povemo nekaj o letnem poročilu, njegovi sestavi in vsebini ter o umestitvi poročila o tveganjih v letno poročilo. Spoznavamo koristi in nevarnosti poročanja o tveganjih ter priporočeno vsebino tovrstnega poročanja kot vedno pomembnejše področje letnega poročanja gospodarskih družb.

Četrto poglavje je namenjeno spoznavanju različnih pravnih podlag za poročanje o tveganjih v letnih poročilih. Tako spoznavamo zahteve Evropske Unije kot krovno zakonodajo na tem področju ter institucionalne zahteve v Sloveniji in v drugih državah Evropske Skupnosti. Predstavljamo zahteve regulatorjev finančnih trgov ter mednarodne zahteve, ki izhajajo iz Mednarodnega standarda računovodskega poročanja 7.

V petem poglavju povzemamo nekatere pomembnejše ugotovitve raziskav izvedenih v tujini, ki so proučevale različne vidike poročanja o tveganjih v letnih poročilih. V šestem poglavju pa predstavljamo rezultate naše raziskave, s katero smo ugotavljali, kako sta se obseg in vsebina poročanja o tveganjih spreminjala v zadnjih letih pri poročanju izbranih slovenskih in tujih družb.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	6
1.1	Opredelitev področja in opis problema.....	6
1.2	Namen, cilj in osnovne trditve.....	6
1.3	Predpostavke in omejitve.....	7
1.4	Metode raziskovanja.....	8
2	RAVNANJE S TVEGANJI.....	9
2.1	Opredelitev tveganja.....	9
2.2	Vrste tveganj v podjetju.....	10
2.3	Ravnanje s tveganji.....	11
2.3.1	Celovito obvladovanje tveganj po modelu COSO ERM.....	13
2.3.2	Vloge in odgovornosti pri ravnanju s tveganji.....	14
3	POROČANJE O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH.....	16
3.1	Sestava letnega poročila in razkritja tveganj v letnih poročilih.....	16
3.1.1	Računovodsko poročilo.....	17
3.1.2	Poslovno poročilo.....	17
3.1.3	Razkritja tveganj v letnih poročilih.....	17
3.2	Pomen poročanja o tveganjih letnih poročilih.....	18
3.3	Priporočena vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih.....	19
4	PRAVNE PODLAGE ZA POROČANJE O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH	21
4.1	Zahteve Evropske Unije.....	21
4.2	Institucionalne zahteve v Sloveniji.....	23
4.2.1	Poročanje o tveganjih v letnih poročilih po Zakonu o gospodarskih družbah	23
4.2.2	Poročanje o tveganjih v letnih poročilih po Slovenskih računovodskih standardih.....	24
4.2.3	Poročanje o tveganjih v letnih poročilih po Zakonu o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju.....	24
4.3	Institucionalne zahteve v drugih državah EU.....	24
4.4	Zahteve po razkritjih v zvezi s tveganji v Mednarodnih standardih računovodskega poročanja.....	27
4.5	Zahteve regulatorjev finančnih trgov po razkrivanju tveganj.....	28
4.6	Ugotovitve.....	30
5	UGOTOVITVE RAZISKAV O POROČANJU O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH V TUJINI.....	32

6	EMPIRIČNA RAZISKAVA O POROČANJU O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH IZBRANIH SLOVENSКИH IN TUJIH NEFINANČNIH PODJETIJ.....	33
6.1	Predstavitev opazovane skupine podjetij	33
6.2	Metodologija raziskave.....	34
6.3	Analiza podatkov in rezultati poročanja o tveganjih izbranih slovenskih nefinančnih družb	35
6.3.1	Skupni obseg poročanja o tveganjih.....	35
6.3.2	Obseg poročanja o tveganjih po vsebini razkritij	36
6.4	Analiza podatkov in rezultati poročanja o tveganjih izbranih tujih nefinančnih družb	44
6.4.1	Skupni obseg poročanja o tveganjih.....	44
6.4.2	Obseg poročanja o tveganjih po vsebini razkritij	45
6.5	Primerjava poročanja o tveganjih v letnih poročilih izbranih slovenskih in tujih nefinančnih družb	52
7	SKLEP	56
8	POVZETEK	59
9	LITERATURA IN VIRI.....	61
9.1	Literatura.....	61
9.2	Viri.....	63
10	PRILOGE	66

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Negotovost je del vsakdanjika. Svet se vedno hitreje spreminja, z njim pa tudi tveganja, s katerimi se soočajo podjetja pri svojem poslovanju. Skoraj ni podjetja, ki ne bi imelo težave s plačili kupcev, s slabšim denarnim tokom, s pridobivanjem posojil in s tem nestabilnimi obrestnimi merami, podjetja, ki delujejo na tujih trgih pa se soočajo še s spremembami vrednosti valut. Pomembno je, da so različni interesni udeleženci podjetja seznanjeni s tveganji, s katerimi se podjetje sooča. Eden izmed načinov za posredovanje tovrstnih informacij interesnim udeležencem je letno poročilo.

Letno poročilo je zrcalo podjetja, prav zato pa mora vsebovati resničen in pošten prikaz poslovanja podjetja v preteklem obdobju in načrtovano prihodnje poslovanje podjetja, vključno z razkritjem tveganj, ki jim je bilo in jim bo v prihodnosti izpostavljeno. Razkritjem tveganj v letnih poročilih se danes ni več mogoče izogniti, saj nas po eni strani k temu zavezujejo različni predpisi in računovodski standardi, po drugi strani pa trenutne zaostrene razmere poslovanja zaradi finančne krize, ki so ta tveganja še povečala.

Podjetja v letnih poročilih nerada razkrivajo informacije, predvsem tiste, ki niso preveč ugodne za njih, kamor spadajo tudi razkritja tveganj in njihovo obvladovanje. Praksa poročanj o obvladovanju tveganj kaže, da podjetja v razkritjih k letnemu poročilu premalo podrobno predstavijo operativno izvajanje upravljanja tveganj, kot so navedbe odgovornih oseb, postopki in roki merjenja, analiziranja in ocenjevanja tveganj. Tako velikokrat podjetja poročajo o tveganjih le v tolikšni meri, da minimalno izpolnjujejo zahteve zakonodaje in računovodskih standardov. Za različne deležnike podjetja pa je seveda koristno, da imajo čim več informacij o tveganjih in njihovem obvladovanju ter posledicah na uspešnost podjetja. Kakšna je praksa poročanja o tveganjih v letnih poročilih slovenskih podjetij v primerjavi s tujimi podjetji, bomo ugotavljali v tej nalogi.

1.2 Namen, cilj in osnovne trditve

Namen te naloge je pridobiti informacije o obsegu in vsebini poročanja o tveganjih v letnih poročilih slovenskih in tujih nefinančnih podjetij in prikazati, kako sta se obseg in vsebina razkritij tveganj v letnih poročilih spreminjala v zadnjih letih. Ta raziskava prispeva k boljšemu razumevanju kakovosti poročanja o tveganjih v letnih poročilih, saj takšne raziskave doslej v Sloveniji še ni bilo narejene.

Cilji raziskave so:

- predstaviti pojem tveganje in spoznati vrste tveganj v podjetju,
- predstaviti splošne značilnosti ravnanja s tveganji v podjetju in pomen obvladovanja tveganj,
- predstaviti pomen poročanja o tveganjih v letnem poročilu in priporočila ter smernice o vsebini razkritij tveganj,

- predstaviti strokovne in zakonske okvire poročanja o tveganjih podjetij v letnem poročilu (tako institucionalne, mednarodne zahteve, zahteve Evropske Unije in zahteve regulatorjev finančnih trgov za tovrstno poročanje),
- proučiti značilnosti poročanja o tveganjih v izbranih slovenskih in tujih nefinančnih podjetjih, in sicer:
 - o primerjati obseg poročanja o tveganjih med slovenskimi in tujimi nefinančnimi podjetji,
 - o analizirati vsebino razkritij tveganj v letnih poročilih slovenskih in tujih podjetij,
 - o predstaviti razlike v poročanju o tveganjih podjetij v Sloveniji in v tujini,
 - o spoznati, kako sta se v zadnjih letih spreminjala obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih,
 - o ugotoviti, ali proučevana podjetja poročajo o tveganjih v večjem obsegu, kot zahteva zakonodaja in računovodski standardi.

Osnovne trditve so:

- H1: Obseg in kakovost poročanja o tveganjih se iz leta v leto povečujeta in izboljšujeta.
- H2: Kakovost poročanja o tveganjih v letnih poročilih je slabša pri slovenskih nefinančnih podjetjih - slovenska podjetja slabše razkrivajo tveganja in njihovo obvladovanje kot tuja podjetja.
- H3: Slovenska nefinančna podjetja poročajo o tveganjih v letnih poročilih le v tolikšni meri, da izpolnjujejo minimalne institucionalne zahteve za tovrstno poročanje, opredeljene v Slovenskih računovodskih standardih, v Zakonu o gospodarskih družbah, v Zakonu o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, pa tudi zahteve Mednarodnih standardov računovodskega poročanja.

1.3 Predpostavke in omejitve

V raziskavo je vključenih 7 slovenskih in 7 tujih nefinančnih podjetij, ki so večinoma primerljiva po dejavnosti, njihovi vrednostni papirji pa kotirajo na borzah. Omejujemo se samo na proučevanje prakse poročanja o tveganjih v določenih državah, in sicer tistih evropskih podjetij s sedežem v državah Evropske Unije. Vrednostni papirji petih tujih družb kotirajo tudi na organiziranih trgih izven Evropske Unije, in sicer na borzah v Združenih državah Amerike. Vzorec 14 podjetij je premajhen, da bi lahko ugotovitve posplošili na vsa nefinančna podjetja. Prav tako so poročanja o tveganjih v letnih poročilih odvisna od velikosti podjetja, kar v raziskavi morda ne upoštevamo najbolj pravilno.

Ker razkritja tveganj v letnih poročilih slovenskih podjetij primerjamo z razkritji tveganj tujih podjetij, so lahko razlike v obsegu in vsebini razkritij tveganj povezane tudi z različnimi institucionalnimi zahtevami za tovrstno poročanje med državami. Ker pa so pravni okviri za tovrstno poročanje v državah Evropske Skupnosti v osnovi enaki zaradi enotne regulative na območju Evropske Unije, lahko razlike v razkritjih tveganj med podjetji iz različnih držav kažejo tudi, v kolikšni meri podjetja prostovoljno razkrivajo tveganja oziroma kakšen je njihov odnos do tovrstnega poročanja v letnih poročilih.

Omejujemo se na proučevanje obsega in vsebine razkritij tveganj v letnih poročilih v obdobju od leta 2006 do vključno leta 2010. Ker se v tem obdobju evropska regulativa na tem področju ni spremenila, lahko sklepamo tudi o drugih dejavnikih, ki so vplivali na spreminjanje obsega in vsebine razkritij tveganj.

1.4 Metode raziskovanja

V nalogi je uporabljenih več različnih metod raziskovanja. V teoretičnem delu naloge uporabljamo deskriptivni pristop, kjer se poslužujemo uporabe metode kompilacije, saj povzemamo dejstva, spoznanja ter stališča avtorjev domače in tuje literature.

V empiričnem delu, kjer proučujemo razkritja tveganj v letnih poročilih, uporabljamo analitični pristop. Z uporabo metode komparacije primerjamo poročanje o tveganjih v letnih poročilih slovenskih in tujih podjetij, prav tako pa tudi spreminjanje obsega in vsebine poročanja med obdobji. Z razčlenjevanjem analiziramo vsebino stavkov o tveganjih po podjetjih, nato pa za vsako podjetje strnemo ugotovitve. Pri tem uporabljamo metodo analize vsebine, kjer s štetjem stavkov, ki opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje, merimo obseg poročanja. Ta metoda je bila že uporabljena v podobnih raziskavah v tujini, vendar jo mi prilagajamo potrebam naše raziskave. Podrobneje jo predstavljamo v empiričnem delu naloge.

2 RAVNANJE S TVEGANJI

2.1 Opredelitev tveganja

Uspešnost podjetja je pogojena z zaznavanjem tveganj in pravilnim ter pravočasnim odzivanjem nanje. Številni avtorji so mnenja, da je obstoj tveganj tudi pogoj za uspešnost podjetja. Peterlin (2005, 20) tako povzema Swinsona (2001, 84), ki pravi: "Podjetja obstajajo in poslujejo, da bi tvegala. Če ne tvegamo, ne moremo pričakovati, da bomo ustvarili dobiček."

V literaturi obstaja več različnih opredelitev koncepta tveganja, pri čemer pa sta večini opredelitev skupni dve bistveni lastnosti, in sicer (Berk et al. 2005, 26):

- da je tveganje povezano z verjetnostno opredelitvijo izidov poslovnih dejanj in
- da nekateri izidi povzročajo podjetjem nezaželeno izgubo.

Tako je na primer tveganje opredeljeno kot možnost izgube, povzročene z dogodkom ali vrsto dogodkov, ki lahko neugodno vplivajo na doseganje ciljev podjetja. Tveganje je ne samo ranljivost na poslabšanje poslovanja, temveč tudi pripravljenost na njegovo izboljšanje (Deloitte 2006, 3). Tveganje ne pomeni samo nevarnosti, ampak tudi priložnosti in možnosti (Meijer 2011, 5). Upravljanje s tveganji pa ne vključuje samo želje izogniti ne nečemu negativnemu, ampak tudi željo doseči nekaj pozitivnega (Deloitte 2006, 3).

Tveganje je drugačen pojem kot negotovost, čeprav se v praksi pogosto ta dva pojma ekvivalentno uporabljata. Prašnikar in Debeljak (1998, 36) tako pravita, da lahko pri tveganju izide poslovnih odločitev predvidimo z neko stopnjo verjetnosti, medtem ko se pri negotovosti možni izidi lahko dajo navesti, vendar pa njihova verjetnost ni znana. Pri skrajni negotovosti pa niso znani niti možni izidi.

Organizacija COSO¹ v zvezi z negotovostjo in tveganjem pravi, da se vsako podjetje sooča z negotovostmi. Negotovost predstavlja tveganje in priložnost, ki omogoča povečanje vrednosti podjetja. Dogodki imajo lahko negativen učinek, pozitiven učinek ali obojega. Dogodki, ki lahko negativno vplivajo na podjetje, predstavljajo tveganja, ki lahko onemogočijo povečevanje vrednosti oziroma povzročijo zmanjšanje obstoječe vrednosti. Dogodki, ki imajo pozitiven vpliv na podjetje lahko kompenzirajo negativne vplive in predstavljajo priložnosti. Priložnosti so možnosti, da se bo zgodil dogodek, ki bo pozitivno vplival na doseg ciljev podjetja in omogočal večanje vrednosti podjetja (COSO 2004, 1).

Vodstvo podjetja najpogosteje dojema tveganje le kot nevarnost oziroma grožnjo, kar kot vidimo, ni edino pojmovanje tveganja. Pojem tveganje kot priložnost je implicitno zajet v predpostavki, da obstaja povezava med tveganjem in donosnostjo. Večje tveganje je povezano z večjo mogočo donosnostjo in tudi večjo možnostjo izgube (Berk et al. 2005, 27). Danes smo priča vse večji medsebojni odvisnosti svetovnega gospodarstva, kar

¹ COSO (The Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway commission) je organizacija nastala na pobudo petih ameriških strokovnih organizacij na področju računovodenja, ki je usmerjena k povečevanju kakovosti računovodskega poročanja, tako da razvija strokovne okvire in smernice na področju obvladovanja tveganj, notranjih kontrol in preprečevanja goljufij.

podjetjem prinaša tudi večja medsebojno povezana, globalna tveganja, obenem pa priložnosti. Velja kot pravi pregovor: "Vsaka medalja ima dve plati." Pomembno je, da se podjetje obeh zaveda, da tveganja primerno obvladuje in priložnosti izkorišča, da je nenehno pozorno na spremembe ter sposobno, da se nanje hitro in primerno odziva (Vezjak 2009a, 8).

2.2 Vrste tveganj v podjetju

Tako kot obstaja več različnih opredelitev pojma tveganje, obstaja v literaturi tudi več različnih klasifikacij tveganj, saj zaenkrat v svetu še ne obstaja enotna in z vseh strani sprejeta klasifikacija tveganj.

Okvir celovitega obvladovanja tveganja (t.i. COSO okvir) razvršča tveganja v naslednje štiri večje kategorije (COSO 2004, 3):

- strateška tveganja,
- tveganja pri delovanju,
- tveganja pri poročanju in
- tveganja povezana s skladnostjo.

Britanski standard ravnanja s tveganji tveganja loči v spodbujena z notranjimi in zunanjimi dejavniki, hkrati pa jih deli še v finančna, strateška, iz delovanja in takšna, ki izhajajo iz drugih nevarnosti (imenuje jih hazardna tveganja). Za vsako od teh skupin našteje nekaj notranjih in zunanjih dejavnikov, s katerimi so posamezna tveganja lahko spodbujena, in sicer (IRM et al. 2002, 3):

- finančna tveganja (obrestne mere, devizni tečajji, posojila, denarni tok),
- strateška tveganja (konkurenca, spremembe kupcev, spremembe v panogi, raziskave in razvoj, intelektualni kapital)
- tveganja iz delovanja (kultura, predpisi, informacijski sistem, računovodske kontrole) in
- slučajna tveganja (dobavitelji, okolje, pogodbe, zaposleni).

Doherty (1985, 2) pa je tveganje v podjetju razdelil na tržno tveganje, finančno tveganje, tveganje povezano s sredstvi podjetja, tveganje povezano z okoljem podjetja in tveganje povezano z zaposlenimi.

Slovenska računovodska stroka deli podjetniška tveganja na (Horvat 2009, 33):

- finančna (kreditno, obrestno, likvidnostno, valutno tveganje),
- poslovna (prodajna, nabavna, produktna, kadrovska tveganja),
- strateška (odločanje posloводства, vpliv in odzivnost okolja na poslovanje),
- operativna (proces v podjetju, informacijski sistemi, zaposleni) in
- posamična, kot so tveganje ugleda, pravna tveganja, tveganja dobičkonosnosti,...

MSRP 7 deli tveganja, ki izhajajo iz finančnih instrumentov na kreditno, tržno in likvidnostno tveganje. Pod tržno tveganje standard uvršča valutno tveganje, tveganje spremembe obrestne mere in tveganje spremembe drugih cen.

Glede na mogoče izide in njihove učinke lahko tveganja razdelimo v dve skupini (Vaughan 1997, 14):

- čista tveganja, med katera sodijo tista tveganja, pri katerih obstaja možnost, da bo nastala izguba, ni pa možnosti, da bi nastala korist, in
- špekulativna tveganja, med katera sodijo tista tveganja pri katerih obstaja možnost nastanka izgube ali koristi.

Sicer pa lahko po pregledu različne literature hitro ugotovimo, da obstajajo številne razvrstitve in klasifikacije tveganj. Razvrščanje tveganj v različne skupine nima bistvenega vpliva na kakovost poročanja o tveganjih v letnih poročilih. Pomemben vpliv na poročanje o tveganjih pa ima razvitost sistema ravnanja s tveganji v podjetju, ki je ne samo temeljni pogoj za uspešno obvladovanje tveganj, temveč tudi pogoj za kakovostno poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju (Korošec in Horvat 2005, 6), zato ga predstavljamo v nadaljevanju.

2.3 Ravnanje s tveganji

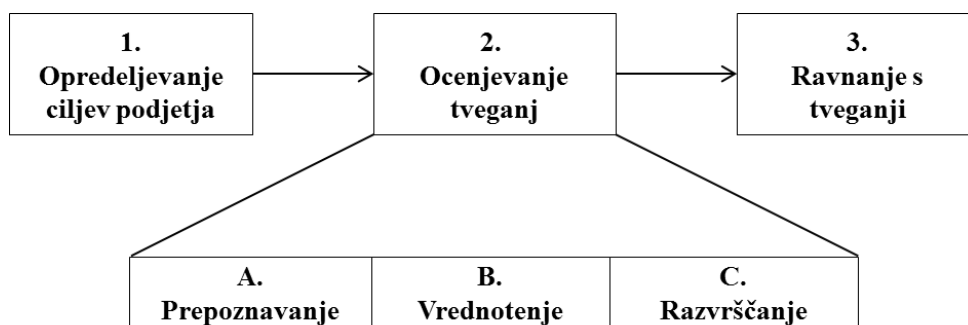
Ravnanje s tveganji je osrednji del vsakega strateškega poslovanja organizacije. Angleška literatura označuje področje ravnanja s tveganji oziroma obvladovanja tveganj z izrazom *risk management*. Gre za proces, v katerem organizacija metodično obravnava tveganja, povezana s svojo dejavnostjo, s ciljem doseči trajno korist znotraj posamezne aktivnosti in na ravni organizacije kot celote (IRM et al. 2002, 2). Podjetje si s procesom obvladovanja tveganj poveča verjetnost uspeha in zmanjša tako verjetnost neuspeha kot negotovost doseganja ciljev poslovanja (Berk et al. 2005, 80).

Proces ravnanja s tveganji zajema več stopenj, in sicer (Tušek in Žager 2004, 13):

- prepoznavanje tveganj, povezanih s posameznimi cilji,
- ocenjevanje tveganj z vidika možnosti (verjetnosti), pomembnosti in časa njihovega nastajanja ter vrednotenja možnih posledic in s tem povezano določanje prednostnih tveganj,
- odločanje o tem, kako ravnati s posameznimi tveganji, in
- nadziranje.

Omenjena avtorja govorita kar o strategiji ravnanja s tveganji, ki jo prikazuje Slika 1.

Slika 1: Strategija ravnanja s tveganji

Vir: Tušek in Žager 2004, 14

Jasno opredeljeni cilji poslovanja so temeljni pogoj za prepoznavo in ovrednotenje tveganj ter ukrepanje. Opredelitev ciljev namreč vodstvu omogoča prepoznavo dejavnikov tveganja, zaradi katerih bi lahko bila ogrožena sama izpolnitev ciljev in sprejem potrebnih ukrepov za zmanjšanje tveganja (Berk et al. 2005, 66). Koletnik (2007, 17) v zvezi s tem pravi, da je tveganja mogoče obvladovati le tako, da jih razkrijemo oziroma poznamo (kaj in čemu?), da jim določimo vplivno mesto (kje in kdo?) in jim določimo velikost v celotnem tveganju podjetja (kako in koliko?), nato pa stalno bdimo nad temi tveganji. Prepoznavanje tveganj je nenehna naloga vseh zaposlenih v podjetju. Tudi ocenjevanje bi naj potekalo sproti oziroma po potrebi, najmanj pa redno enkrat letno.

Izpostavljenost tveganju je vedno igra dveh sestavin, in sicer verjetnosti nastanka nekega dogodka in morebitne škode v primeru, da se ta dogodek resnično zgodi. Da bi vodstvo čim bolje ocenilo izpostavljenost tveganjem, uporablja različne kvalitativne in kvantitativne metode. Med prvimi so najbolj razširjeni intervjuji in delavnice, ki se uporabljajo kadar tveganj ni primerno ali ni možno kvantificirati. Med kvantitativne pa uvrščamo primerjalno analizo, verjetnostne in neverjetnostne modele (Vezjak 2009a, 9).

Ocenjevanju tveganj sledi njihovo razvrščanje. Vaughan (1997, 36) je mnenja, da je tveganja boljše razvrstiti v kategorije glede na njihovo pomembnost, kot pa jih številčiti po pomembnosti. Predlaga razvrščanje tveganj v naslednje tri kategorije:

- kritična tveganja (morebitne izgube so tako velike, da bi lahko privedle podjetje do stečaja),
- pomembna tveganja (morebitne izgube sicer podjetja ne bi privedle do stečaja, ampak bi se podjetje moglo zadolževati, da bi lahko nadaljevalo poslovanje),
- nepomembna tveganja (morebitne izgube ne bi pomembneje vplivale na obstoječa sredstva in poslovni izid podjetja).

Podjetje se lahko na različna tveganja različno odziva. To stori bodisi zaradi različnih vrst tveganj, bodisi zaradi različne nenaklonjenosti tveganju. Podjetje lahko izbira med naslednjimi sklopi ukrepov (Vezjak 2009a, 8):

- izogibanje (angl. *avoidance*) – ko podjetje presodi, da koristi zmanjševanja tveganja ne odtehtajo s tem povezanih stroškov, se temu tveganju raje izogne (neke aktivnosti se sploh ne loti ali jo preneha),
- zmanjšanje (angl. *reduction*) – ko podjetje uvede ukrepe za zmanjšanje verjetnosti pojavitve takšnih dogodkov ali njihovih posledic ali obojega,
- prenos (angl. *transfer*) – na primer z zavarovanjem, oziroma njegova porazdelitev (na primer s kupci ali dobavitelji, s partnerskimi povezavami),
- sprejem (angl. *acceptance*) – ko podjetje presodi, da se z določenimi tveganji ne bo ukvarjalo, saj koristi obvladovanja ne bi odtehtale stroškov ukrepanja.

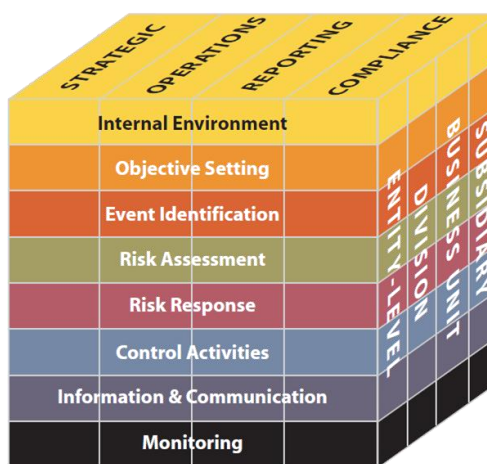
Pomembna faza v procesu ravnanja s tveganji pa je nadzor nad tveganji in spremljanje rezultatov, ki so posledica sprejetih ukrepov. Ta faza mora biti vključena v proces ravnanja s tveganji iz dveh razlogov. Prvi razlog je ta, da se pojavljajo nova tveganja, stara pa izginjajo, kar vpliva na primernost sprejetih ukrepov. Drugi razlog pa je možnost napak, ki se lahko zgodijo pri ovrednotenju tveganj in odločanju o ukrepih, ki jih je v fazi nadzora možno odkriti, preden te negativno vplivajo na podjetje (Vaughan 1997, 38). Nadziranje tveganj mora biti stalen in neprekinjen proces (Berk et al. 2005, 105).

2.3.1 Celovito obvladovanje tveganj po modelu COSO ERM

Danes razvoj dogodkov na svetovnih trgih čedalje bolj vodi v razmere, ko je obvladovanje tveganj sestavni del poslovnega odločanja. Novejše raziskave in strokovni prispevki poudarjajo potrebo po celovitem pristopu, ki kliče po vpetosti obvladovanja tveganj na vseh organizacijskih ravneh. Obvladovanje tveganj postaja sestavina vseh podjetniških funkcij in procesov (Berk et al. 2005, 49).

Obstajajo različne opredelitve celovitega obvladovanja tveganj v organizacijah (angl. *Enterprise Risk Management, ERM*). V svetu priznan in pogosto uporabljen je okvir celovitega obvladovanja tveganj, ki ga je sprejela organizacija COSO. Po tem modelu, obstaja neposredna povezava med cilji podjetja in komponentami celovitega obvladovanja tveganj, katerih izvajanje omogoča doseganje teh ciljev. Povezava med njimi je razvidna iz tridimenzionalnega prikaza COSO ERM modela na Sliki 2.

Slika 2: Model COSO ERM

Vir: COSO 2004, 5

Model COSO ERM tako vključuje naslednje sestavine (COSO 2004, 5):

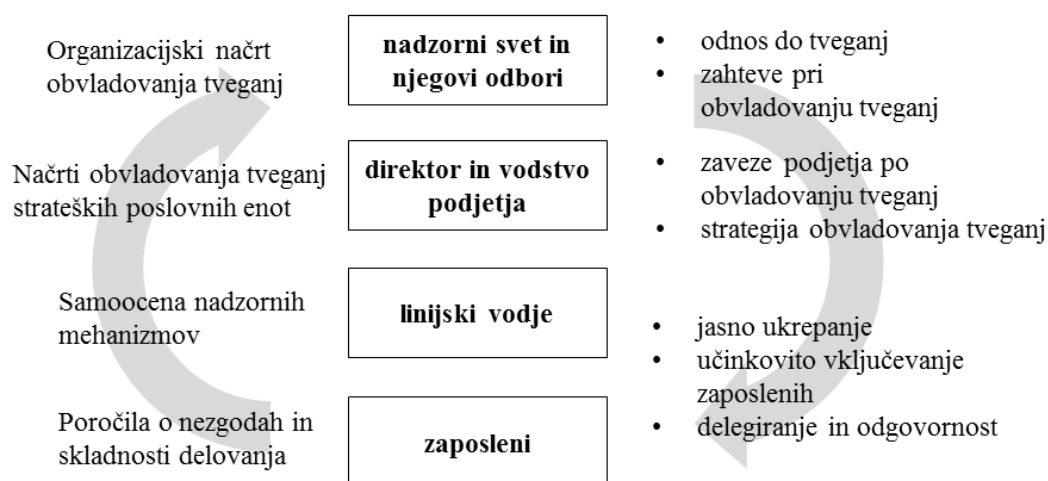
- štiri vrste ciljev podjetja: strateški cilji, cilji pri delovanju, cilji pri poročanju in cilj skladnosti z zakonodajo in predpisi,
- osem korakov upravljanja s tveganji: notranje okolje, postavljanje ciljev, opredelitev dogodkov, ocenitev tveganj, odziv na tveganja, kontrolna opravila, informacije in komunikacija ter spremljanje,
- štiri ravni (enote) podjetja: podjetje, oddelek, poslovna enota in podružnica.

Povezavo med temi tremi dimenzijami prikazanega modela lahko razložimo tako, da je obvladovanje tveganj z vsemi navedenimi koraki prisotno na vseh ravneh podjetja, z namenom dosegati vse štiri vrste ciljev na posamezni ravni podjetja. Prav po vpetosti obvladovanja tveganj v vse funkcije v podjetju, se celovito obvladovanje tveganj bistveno razlikuje od tradicionalnega obvladovanja tveganj.

2.3.2 Vloge in odgovornosti pri ravnanju s tveganji

Tveganja so sestavina odgovornosti vsakega odločevalca v podjetju. Čim višja je raven odločanja, tem večji je obseg tveganj in tem večje so njihove posledice (Koletnik 2007, 17). Pri obvladovanju tveganj sodelujejo različni organi in zaposleni, od nadzornega sveta oziroma njegovih odborov, vodstva, notranje revizije, finančne funkcije do drugih zaposlenih. Uprava je tista, ki določi okvir in politiko obvladovanja tveganj, za izvajanje tega pa lahko skrbi posebej vzpostavljen odbor za obvladovanje tveganj (IFAC 1999, 34). Kakšna je vloga posameznih organov in funkcij v tem procesu je razvidno iz Slike 3.

Slika 3: Vloge pri obvladovanju tveganj

Vir: IFAC 1999, 30

Pomembno vlogo pri vzpostavitvi in uresničitvi trdnega in zanesljivega sistema ravnanja s tveganji ima uprava, ki mora določiti natančno opredeljena razmerja glede odgovornosti, razmejitev pristojnosti in nalog v podjetju, preprečevati nastanek nasprotja interesov, odobriti in redno preverjati strategije pri ravnanju s tveganji, določiti način obvladovanja tveganj ter vrsto in pogostost informacij, ki jih želi prejemati od podrejenih (Anadolli 2007, 128).

In kakšna je pri tem vloga notranje revizije? Združenje pooblaščenih revizorjev² (ACCA 2002) poudarja, da za uspešno ravnanje s tveganji ni odgovoren oddelek notranje revizije, temveč je zanj odgovorno poslovodstvo podjetja, ki je dolžno opredeliti ustrezne načine ali strategije ravnanja s tveganji. Notranji revizor pa ima strokovno nalogo in odgovornost, da poslovodstvo podpira ali mu pomaga pri ravnanju s tveganji, in sicer s tem, da daje (ACCA 2002):

² The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA) je hitro rastoče globalno združenje s sedežem v Londonu, v katerega so včlanjeni računovodski strokovnjaki iz celega sveta. Združenje si prizadeva povečati ugled računovodske stroke v javnosti in ima svetovno razpreden sistem strokovnega izobraževanja računovodskih strokovnjakov, ki je mednarodno priznано. Ima okoli 154.000 članov in 432.000 študentov iz 170 držav sveta, katerim ponuja svoje storitve preko 83 poslovalnic in centrov. Sodeluje z zakonodajalci in strokovnimi organi in globalno razvija računovodsko stroko, etiko in poklicne vrednote računovodij ter skrbi, da so člani združenja ustrezno usposobljeni za delo, ki ga opravljajo (ACCA 2011).

- nepristransko in strokovno oceno oziroma zagotovilo o ustreznosti in učinkovitosti ravnanja s tveganji in notranjih kontrol v podjetju,
- nasvete in predloge pri določanju načina prepoznavanja in strategije ravnanja s tveganji ter
- predloge o možnostih za izboljšanje ravnanja s tveganji in notranjih kontrol v podjetju.

Ameriški inštitut notranjih revizorjev (IIA 2009, 2) pravi, da je za uspešno upravljanje podjetja potrebno, da njegovi štirje temelji – uprava, nadzorni svet ter zunanja in notranja revizija – delujejo, vplivajo drug na drugega in opravljajo svoje naloge na najbolj strokovni ravni. Vežjakova (2009a, 7) to pojasnjuje s tem, da uprava uvede in vzdržuje ureditev obvladovanja tveganj ter v tem okviru nenehno zaznavanje, prepoznavanje in ocenjevanje tveganj. Nadzorni svet jo pri tem vzpodbuja in nadzira ustreznost delovanja. Notranji revizor na podlagi presoje ocene tveganj vodstva pripravi načrte svojega delovanja, poleg tega pa z revizijami pokrije področja ključnih tveganj in vzpodbuja vzpostavitev in vzdrževanje ustrezne ureditve obvladovanja tveganj ter obdobjno ocenjuje njihovo uspešnost.

Združenje pooblaščenih revizorjev (ACCA) je zapisalo, kakšna naj bi bila dobra praksa ureditve obvladovanja tveganj v podjetju. V zvezi s tem pravi (ACCA 2009):

- Izidi obvladovanja tveganj so jasno določeni.
- Določena je stopnja sprejemljivosti tveganj.
- Obstajajo dosledni kriteriji za opredeljevanje in merjenje tveganj.
- Določene so vloge in odgovornosti nadzornega sveta, uprave, zaposlenih in notranje revizije.
- Uspešnost strategije ravnanja s tveganji je predmet nenehnega pregledovanja revizijske komisije. Ocena te strategije je temelj poročanja o obvladovanju tveganj v letnem poročilu.
- Dvakrat letno nadzorni svet formalno prouči ključna tveganja, s katerimi se podjetje sooča.
- Tveganje se redno pojavlja v poročilih nadzornemu svetu.
- Predsednik nadzornega sveta se redno sestaja s predsednikom komisije za tveganja, da razpravljata o obvladovanju tveganj, kar omogoča boljše razumevanje tveganj s katerimi se organizacija sooča in njihovega obvladovanja.

Uspešnost uvedbe in vzdrževanja ureditve obvladovanja tveganj, ki je predpogoj za kakovostno poročanje o tveganjih, pa je v veliki meri odvisna od (Vežjak 2009b, 61):

- podpore najvišjega vodstva,
- kulture v podjetju, organiziranosti in vodstvenega sloga ter
- sposobnosti sporazumevanja in spodbujanja odgovornega za uvedbo in vzdrževanje.

3 POROČANJE O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH

3.1 Sestava letnega poročila in razkritja tveganj v letnih poročilih

Letno poročilo je tiskani dokaz posloводства sedanjim ali potencialnim novim lastnikom, zaposlenim, poslovnim partnerjem in drugih interesnim skupinam. V svetu je tudi eno od najbolj uveljavljenih komunikacijskih sredstev, s katerim ciljnim javnostim predstavimo podjetje v celoti, njegove dosežene rezultate in njegovo perspektivo (Horvat 2000, 73). Letno poročilo ne le poroča, temveč tudi razlaga ozadje preteklega dogajanja in namene za prihodnost (Horvat 2000, 46). Sestavljeno mora biti jasno in pregledno. Izkazovati mora resničen in pošten prikaz premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida³.

Splošna pravila o letnem poročilu v Sloveniji določa ZGD-1 v 60. členu, sklicuje pa se tudi na uporabo Slovenskih računovodskih standardov. V osmem poglavju prvega dela tega zakona (53. - 70. člen) tako najdemo navodila za vodenje poslovnih knjig in izdelavo letnih poročil. Pri tem sam ZGD-1 ne definira pojma letnega poročila, opredeli pa njegove sestavine. Vsebinsko gledano mora biti letno poročilo sestavljeno iz posameznih računovodskih izkazov, prilog s pojasnili k izkazu ter poslovnega poročila. Pri tem računovodski izkazi in priloge s pojasnili k izkazu predstavljajo računovodsko poročilo. Zakon določa, katere sestavine mora imeti letno poročilo za posamezno vrsto družbe, kar pa je odvisno od velikosti družbe⁴.

Tako mora biti po ZGD-1 letno poročilo majhnih kapitalskih družb, z vrednostnimi papirji katerih se ne trguje na organiziranem trgu, sestavljeno vsaj iz dveh računovodskih izkazov, to sta bilanca stanja in izkaz poslovnega izida, in priloge s pojasnili k izkazu. Za samostojnega podjetnika ta zakon določa, da sestavi letno poročilo, sestavljeno iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida. Letno poročilo gospodarskih družb, ki so zavezane k revidiranju, torej srednjih in velikih ter dvojnih družb in malih družb, če se z njihovimi vrednostnimi papirji trguje na organiziranem trgu, pa mora biti sestavljeno iz vseh štirih računovodskih izkazov, to so bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz gibanja kapitala, izkaz denarnih tokov, poleg tega pa mora vsebovati še priloge s pojasnili k izkazu in poslovno poročilo⁵.

Za pravočasnost sestavitve ter pravilnost izkazov in poslovnih poročil odgovarja ravnateljstvo (uprava) gospodarske družbe, ki jih je tudi dolžno predlagati organom gospodarske družbe v rokih, določenim z njenim aktom (Turk et al. 2001, 716).

³ 61. člen ZGD-1.

⁴ ZGD-1 v 55. členu razvršča gospodarske družbe na majhne, srednje in velike, pri čemer kot merilo uporablja vrednost aktive, povprečno število zaposlenih v obdobju in vrednost čistih prihodkov od prodaje v obdobju.

⁵ Povzeto po 60. členu ZGD-1.

3.1.1 Računovodsko poročilo

Računovodsko poročilo je skupek računovodskih izkazov in njihovih pojasnil. Računovodski izkazi so zapis dogodkov, ki so se zgodili v preteklosti, njihov namen pa je dajati informacije o finančnem položaju, uspešnosti in spremembah finančnega položaja organizacije, ki so koristne uporabnikom pri njihovem odločanju. Način vodenja poslovnih knjig in izdelave računovodskih izkazov določa ZGD-1, še podrobneje pa SRS.

3.1.2 Poslovno poročilo

V poslovnem poročilu se predstavijo vsi tisti podatki, ki se nanašajo na poslovanje organizacije in niso razkriti v računovodskem poročilu (Ivanjko in Kocbek 2003, 211). Pojem poslovno poročilo je potrebno ločiti od pojma letno poročilo, ki je širši pojem, saj predstavlja poslovno poročilo le del letnega poročila, ki je lahko bodisi obvezen bodisi neobvezen. Po zgoraj navedenem povzetku določil ZGD-1 vidimo, da morajo poslovno poročilo kot del letnega poročila obvezno izdelati vse srednje in velike kapitalske družbe, dvojne družbe in majhne družbe, če se z njihovimi vrednostnimi papirji trguje na organiziranem trgu.

Oblika poslovnega poročila ni predpisana. Tudi sama struktura poslovnega poročila ni predpisana tako natančno, kot velja za računovodske izkaze, katerih členitev natančno določa zakon, še podrobneje pa računovodski standardi. V poslovnem poročilu, ki je glavni tekstovni del letnega poročila, poslovodstvo predstavi tudi svoje delo, uspehe in neuspehe, uspešnost poslovanja družbe in vizijo prihodnosti (Ivanjko in Kocbek 2003, 211).

3.1.3 Razkritja tveganj v letnih poročilih

Pravila o tem, v katerem delu letnega poročila naj organizacija poroča o tveganjih, ni. V veliki meri so s tveganji povezane že sestavine temeljnih računovodskih izkazov in obveznih razkritij, ki jih dopolnjujejo. Tako je določen del teh informacij že sestavina računovodskega dela letnega poročila. To so predvsem informacije, ki razkrivajo različne računovodske usmeritve pri vrednotenju gospodarskih kategorij (Korošec 2004, 76).

Običajno pa gospodarske zakonodaje držav zahtevajo posebno poročanje o tveganjih v poslovnem poročilu, katerega izdelava pa je v slovenski zakonodaji obvezna samo za velike, srednje in dvojne družbe in tiste majhne družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranih trgih. Torej so bolj podrobne informacije o tveganjih in njihovem obvladovanju dejansko zavezujoče samo za podjetja, ki so po zakonu dolžna sestavljati tudi poslovno poročilo.

V Sloveniji zahteva pojasnila o tveganjih ZGD-1 za poslovno poročilo in SRS za računovodsko poročilo, zato je potrebno poskrbeti za usklajenost in uravnoteženost prikazanih informacij. Kakšne so zahteve za razkrivanje tveganj v omenjenih slovenskih pravnih aktih, bomo predstavili v enem izmed naslednjih poglavij, kjer bomo naredili tudi primerjavo z zahtevami za tovrstno poročanje v drugih državah.

3.2 Pomen poročanja o tveganjih letnih poročilih

Poročanje o tveganjih lahko razdelimo na notranje in zunanje. Notranje poročanje o tveganjih je poročanje upravi oziroma poslovodstvu in nadzornemu svetu, medtem ko je zunanje poročanje o tveganjih poročanje lastnikom in drugim zainteresiranim skupinam (Meijer 2011, 14). Poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnem poročilu, ki predstavlja osrednji del naše naloge, je poročanje zunanjim udeležencem podjetja. Za informacije o gospodarskih nevarnostih, ki jim je izpostavljena organizacija in ravnanju s tveganji, ki jih ta izpostavljenost predstavlja, so zainteresirani predvsem obstoječi in potencialni vlagatelji, pa tudi dobavitelji, kupci, zaposleni, država in zainteresirana javnost, nenazadnje tudi tekmeci (Korošec 2004, 65). Vsem tem udeležencem podjetja, ki jih pogosto imenujemo deležniki (angl. stakeholders), omogoča poznavanje tveganj in njihovega obvladovanja lažje sprejemanje njihovih odločitev. Javno razkrivanje tovrstnih informacij tako prinaša koristi za vse te zainteresirane skupine zunaj podjetja, za samo podjetje pa tudi nekatere nevarnosti.

Notranji udeleženci podjetja imajo na voljo veliko več informacij o podjetju kot zunanji udeleženci, kar je znano kot asimetrija informacij. Poročanje o tveganjih in ravnanju z njimi zmanjšuje informacijsko asimetrijo, saj z javnim razkrivanjem tovrstnih informacij organizacija bolj enakopravno informira ne le različne investitorje, temveč tudi druge interesne udeležence podjetja. Tovrstno poročanje o tveganjih tako lahko razumemo kot zaščito interesov različnih, tako velikih kot majhnih financerjev organizacije, lastnikov in upnikov pa tudi drugih deležnikov, ki imajo sicer veliko manjše možnosti, da bi kako drugače prišli do podobnih informacij (Korošec in Horvat 2005, 5).

Inštitut pooblaščenih revizorjev Anglije in Walesa (ICAEW), ki se veliko ukvarja z vprašanji tovrstnega poročanja, je prepričan, da poročanje o tveganjih omogoča organizacijam pridobiti kapital z najnižjimi možnimi stroški. Poleg tega inštitut vidi tudi druge pomembne koristi zagotavljanja informacij o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnih poročilih, in sicer (ICAEW 2002, 7):

- zagotovitev praktičnih, v prihodnost usmerjenih informacij o organizaciji,
- spodbujanje boljšega upravljanja s tveganji,
- izboljšanje upravljavskih odgovornosti, zaščite vlagateljev in uporabnosti finančnega poročanja.

V tujini so že bile izvedene številne raziskave (Botosan, 1997, Botosan, 2006, Healy in Palepu, 2001; povzeto po Meijer 2011, 15), ki so proučevale povezavo med razkritji tveganj in stroški kapitala. Te so pokazale, da povečanje obsega razkritij tveganj dejansko vpliva na zmanjšanje stroškov kapitala in obratno (Meijer 2011, 15). To je povezano z dejstvom, da če posojilodajalci in kreditodajalci razpolagajo z informacijami o tem, da se organizacija zaveda nevarnosti in z njimi povezanih tveganj ter ima vzpostavljeno razumno ureditev za ravnanje z njimi, to povečuje njihovo zaupanje v sposobnosti vodstva in drugih zaposlenih, da bodo v prihodnje uspeli obvladovati tveganja, kar vpliva na ceno virov financiranja njenega delovanja (Korošec 2004, 66).

Razkrivanje informacij o tveganjih pa organizaciji oziroma njenemu vodstvu nujno ne koristi. Obstajata dva glavna razloga zaradi katerih vodstvo podjetja nima ravno interesa razkrivati tveganj in njihovega obvladovanja v letnih poročilih. Konkurenti namreč lahko

te informacije izkoristijo za izboljšanje svojega konkurenčnega položaja, poleg tega pa Linsley, Shrives in Crumpton (2006, 269) navajajo (povzeto po Meijer 2011, 17), da so lahko v prihodnost usmerjene informacije o tveganjih nezanesljive, zato pa je lahko vodstvo podjetja v primeru njihove nepravilnosti izpostavljeno možnim pritožbam interesnih udeležencev, ki so te informacije upoštevali pri sprejemanju svojih odločitev. Ker je v današnjih časih zelo težko napovedovati s kakšnimi tveganji se bo podjetje soočalo v prihodnosti, pa strokovnjaki s tega področja priporočajo, da podjetja svoje načrte poslovanja in z njimi povezana tveganja predstavijo v potencialnih scenarijih (pesimističnem, realističnem in optimističnem scenariju).

V oteženih razmerah poslovanja, s kakršnimi so se podjetja soočala v zadnjih treh letih in se še soočajo zaradi finančne krize, je pomembno, da so vsa pomembna tveganja predstavljena jasno in pregledno, predvsem pa resnično in pošteno ter tako, da koristijo uporabniku letnega poročila pri njegovem odločanju, pri tem pa ne škodijo podjetju.

3.3 Priporočena vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih

V luči zaznanih interesov za informacije o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnih poročilih organizacij velja razumeti tudi naraščajoča prizadevanja za zadovoljevanje teh interesov. Predvsem v zadnjih letih ta prizadevanja v različnih okoljih po korakih prodirajo v gospodarsko zakonodajo, zlasti v njene dele, ki se nanašajo na upravljanje podjetij, podpirajo pa jih tudi regulatorji finančnih trgov. To je verjetno še dodatno spodbudilo tudi računovodsko-revizijske strokovne organizacije, da se ukvarjajo s tem vprašanjem in spodbujajo poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju (Korošec 2004, 67).

Tuji avtorji poudarjajo, da kakovost razkritij tveganj ni toliko odvisna od tega koliko je razkrita (od količine razkritij) kot od vsebine razkritih informacij (Meijer 2011, 9).

Odbor za mednarodne računovodske standarde (IASB) je pripravil osnutek smernic o poročanju o analizi poslovanja⁶, katerih pomemben del so tudi razkritja tveganj. Gre za priporočila o vsebini opisnega poročila, ki spremlja računovodske izkaze, pripravljene v skladu z MSRP. Poslovno poročilo naj bi predstavilo, kaj se je zgodilo, zakaj se je po mnenju vodstva zgodilo in kakšne so po njegovem mnenju posledice za prihodnost podjetja. Tako bi naj poslovno poročilo vključevalo opis (IASB 2009, 14):

- ključnih strateških, tržnih, operativnih in finančnih tveganj, ki lahko vplivajo na dolgoročno vrednost podjetja,
- načrtov in strategij za njihovo obvladovanje,
- uspešnosti strategij obvladovanja tveganj.

V teh priporočilih IASB (2009, 14) je poudarjeno, da je potrebno opisati vsa tveganja s katerimi se organizacija sooča, tako izpostavljenost negativnim posledicam kot možnim priložnostim. Poudarjena je tudi pomembnost predstavitve najpomembnejših tveganj in negotovosti, s katerimi se podjetje sooča, ne pa navajanje vse možnih tveganj in negotovosti. To je razumljivo, saj če se v poročilo vključijo tudi nepomembna tveganja, to

⁶Poimenovali so ga Management Commentary ED/2009/6.

zmanjšuje relativni pomen pomembnih tveganj in tako poročilo uporabnikom ne daje prave slike, pa še njihov čas trati.

Organizacija FEE (2005, 16) priporoča, da se v letnem poročilu poleg procesov ravnanja s tveganji, poroča tudi o učinkovitosti teh procesov. Pravi tudi, da morajo biti razkritja tveganj koristna za sprejemanje odločitev interesnih skupin, kar pomeni, da morajo imeti lastnosti, kot so razumljivost, pomembnost, zanesljivost, ustreznost in primerljivost. Koristi od razkrivanja takšnih informacij pa morajo biti večje od stroškov zagotavljanja teh informacij.

Podjetja naj v letnih poročilih ne bi podvajala informacij o tveganjih. Vežjakova (2009b, 59) priporoča, da podjetje v računovodsko poročilo vključi, kar zahtevajo računovodski standardi, ker so te informacije nato tudi revidirane, v poslovnem poročilu pa naj predstavi bistvena tveganja in ureditev njihovega obvladovanja ter se sklicuje na dodatne informacije v računovodskem poročilu. Slednja prav tako poudarja, da opisi tveganj in varovanja pred njimi naj ne bodo splošni, le povzeti iz standardov oziroma strokovne literature, temveč morajo biti konkretni, kot so opredeljeni v podjetju, ukrepi pa predstavljeni tako, kot se dejansko izvajajo.

Prav tako ni dovolj v letnem poročilu ključnih nevarnosti ali/in priložnosti samo navesti ali/in jih opisati povsem nevtrarno, ne da bi bralcu omogočili razumevanje njihove povezanosti s strategijami organizacije in možnostmi njihovega uresničevanja (Korošec 2004, 74).

Po priporočilih Inštituta pooblaščenih revizorjev Anglije in Walesa (ICAEW 2002, 7) bi naj poročilo o tveganjih vsebovalo poleg opredelitev ključnih tveganj in ukrepov za njihovo obvladovanje tudi pojasnila o tem, kako organizacija meri tveganja in kolikšna so ta tveganja. Omenjen inštitut predlaga tudi osredotočenje na razkrivanje podrobnejših kvantitativnih podatkov o tveganjih, ki so lahko velikokrat bolj koristni (ICAEW 2011, 44).

Tudi slovenska stroka na tem področju je objavila nekatera priporočila za razkrivanje tveganj v letnih poročilih, med katerimi je pritegnil naše zanimanje predvsem priporočen seznam za razkritja tveganj v letnih poročilih, ki ga je izdelala Horvatova⁷ (2009, 37), svetovalka na področju letnih poročil in sorodnih tem v Sloveniji. Prikazujemo ga v Prilogi 1 in ga bomo uporabili v empiričnem delu naloge pri izvedbi raziskave o vsebini poročanja slovenskih in tujih nefinančnih podjetij.

Naj poudarimo, da so vse to samo priporočila za poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnih poročilih organizacij, torej niso obvezujoča, za razliko od zahtev v gospodarskih zakonodajah v posameznih okoljih in računovodskih standardih, ki pa so obvezujoče in jih je potrebno upoštevati pri izdelavi letnega poročila. Predstavljamo jih v nadaljevanju.

⁷ Dr. Tatjana Horvat je tudi vodja projekta za najboljše letno poročilo v okviru poslovnega dnevnika Finance in Poslovne akademije Finance. Na omenjenem natečaju vsako leto izbirajo najboljše letno poročilo med slovenskimi podjetji, ki se na ta natečaj prijavijo. Posebej izbirajo tudi najboljše letno poročilo v poročanju o obvladovanju tveganj.

4 PRAVNE PODLAGE ZA POROČANJE O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH

Pravne zahteve za poročanje o tveganjih imajo velik vpliv na razkrivanje tveganj v letnih poročilih. Za poročanje o tveganjih obstajajo v različnih okoljih poleg gospodarsko-pravnih tudi institucionalne računovodske rešitve, ki določajo katere informacije o tveganjih in njihovem obvladovanju morajo organizacije vključiti v svoja letna poročila (Korošec 2004, 70). Podjetja, ki so zavezana k uporabi Mednarodnih standardov računovodskega poročanja, morajo upoštevati tudi določila teh za tovrstno poročanje. Organizacije, ki kotirajo na organiziranih trgih, pa morajo pri tovrstnem poročanju spoštovati tudi zahteve regulatorjev finančnih trgov. Vse kar organizacije dodatno razkrivajo je prostovoljno.

Preden se v nadaljevanju posvetimo nacionalnim zakonodajnim zahtevam za poročanje o tveganjih v Sloveniji in drugih državah Evropske Unije, na kratko predstavljamo krovno zakonodajo Evropske Unije na področju računovodenja in njena določila za poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnih poročilih.

4.1 Zahteve Evropske Unije

Države morajo z vstopom v Evropsko Unijo (odslej EU) začeti spoštovati evropski pravni red. Tako morajo začeti nekatere predpise EU uporabljati neposredno, nekatere pa upoštevati tako, da njihove vsebine in v njih zapisana pravila vgradijo v domače zakonodaje, ki ne smejo biti v nasprotju z določili EU. Prva vrsta predpisov so zlasti uredbe EU, ki so zavezujoče v celoti in se neposredno uporabljajo v vseh državah članicah, in odločbe, ki so v celoti zavezujoče za vse, na katere so naslovljene. Druga vrsta predpisov EU pa so direktive, ki so zavezujoče samo glede cilja, ki ga je treba doseči. Nekateri pravni akti EU, kot so priporočila in mnenja, sicer niso zavezujoči, so pa, ker gre za uradna stališča organov EU, zelo pomembni (Odar 2003, 100).

Na področju računovodenja nefinančnih podjetij sta pomembni zlasti četrta in sedma direktiva, ki so ju morale države članice EU udejanjiti tako, da so cilje, določene v omenjenih direktivah prenesle v svoje nacionalne zakonodaje. Pri tem pa je bila zakonodajnim oblastem držav prepuščena izbira načina in metod za doseg ciljev direktiv.

Četrta direktiva⁸ je temeljna direktiva, ki v EU ureja področje računovodenja. V 46. členu določa vsebino letnih poročil, kjer pravi, da mora letno poročilo vsebovati vsaj pošten prikaz razvoja in uspešnosti poslovanja družbe ter njenega položaja, skupaj z opisom glavnih tveganj in negotovosti, s katerimi se družba sooča. Kadar je to pomembno za oceno sredstev, obveznosti, finančnega stanja in poslovnega izida, mora letno poročilo vsebovati tudi cilje in politiko obvladovanja finančnih tveganj, vključno z politiko zaščite in kritja predvidenih transakcij, za katere se uporablja kritno računovodstvo. Pri tem

⁸ Direktiva Sveta 78/660/EGS z dne 25. julija 1978 o letnih računovodskih izkazih posameznih vrst družb, nazadnje spremenjena 26. junija 2009. Trenutno je v razpravi predlog nove direktive, ki naj bi nadomestila omenjeno direktivo, vendar pa v tem predlogu niso predvidene spremembe dosedanjih zahtev za poročanje o tveganjih v letnih poročilih.

direktiva poudarja potrebo po opisu izpostavljenosti družbe cenovnemu, kreditnemu, likvidnostnemu tveganju in tveganju denarnih tokov. Direktiva v istem členu določa tudi, da morajo družbe, katerih vrednostni papirji so sprejeti v trgovanje na reguliranem trgu, vključiti v svoje letno poslovno poročilo izjavo o sodelovanju pri upravljanju, ki mora med drugim vsebovati opis glavnih značilnosti sistemov notranjega nadzora in upravljanja tveganj v družbi v povezavi s postopkom finančnega poročanja (46. člen direktive 78/660/EGS).

Zahteve Sedme direktive⁹ v zvezi s poročanjem o tveganjih v letnih poročilih so popolnoma enake tistim v četrti direktivi, le da se te nanašajo na konsolidirana letna poročila, ki morajo tako vsebovati razkritja tveganj s katerimi se soočajo vsa uskupinjena podjetja. Direktivi vključujeta zahteve za poročanje o tveganjih v letnem poročilu šele od leta 2001, ko sta bili spremenjeni z direktivo 2001/65/ES, ki je zahtevala razkritja ciljev in politike obvladovanja finančnih tveganj ter razkrivanje izpostavljenosti cenovnemu, likvidnostnemu, kreditnemu tveganju in tveganju denarnih tokov. Leta 2003 pa sta bili četrta in sedma direktiva posodobljeni z direktivo 2003/51/EC, ki je zahtevala, da mora letno poročilo vsebovati vsaj pošten prikaz razvoja in uspešnosti poslovanja družbe ter njenega položaja, skupaj z opisom glavnih tveganj in negotovosti, s katerimi se družba sooča. Poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju je tako od leta 2005 naprej obvezno za vsa podjetja v Evropski skupnosti (Dobler 2005, 1191).

Četrta in sedma direktiva in direktivi, ki se nanašata na računovodenje bank in zavarovalnic¹⁰, so nastale zaradi prizadevanj tedanje Evropske skupnosti, da bi, zaradi potrebe po vzpostavitvi kar se da enotnega skupnega evropskega gospodarskega trga, harmonizirale sicer zelo raznolike računovodske rešitve v posameznih državah znotraj nje. Zahteve za poročanje nasploh, določene v navedenih direktivah, pa niso mogle zagotoviti visoke stopnje preglednosti in primerljivosti poročanja o finančnem položaju vseh javnih družb Skupnosti, kar je pogoj za oblikovanje povezanega kapitalskega trga, ki naj bi deloval uspešno, tekoče in učinkovito. Zato je bilo potrebno dopolniti pravni okvir, ki se uporablja za javne družbe, kar je bilo storjeno z Uredbo (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. julija 2002 o uporabi mednarodnih računovodskih standardov (Odar 2003, 109).

Omenjena uredba je določila, katere družbe v EU morajo obvezno poročati v skladu z MSRP, torej tudi poročati o tveganjih v letnem poročilu v skladu z MSRP. Od leta 2005 naprej morajo tako vse družbe v EU, katerih delnice kotirajo na borzi, pripraviti konsolidirane računovodske izkaze v skladu z MSRP, najkasneje s pričetkom leta 2007 pa tudi tiste, ki se pojavljajo na organiziranih trgih vrednostnih papirjev s svojimi dolžniškimi vrednostnimi papirji. Poleg tega uredba daje državam članicam možnost, da dovolijo ali zahtevajo uporabo sprejetih MSRP tudi v družbah, ki ne kotirajo na borzi.

To uredbo na tem mestu omenjamo zato, da vidimo, katere družbe Skupnosti so zavezane k obvezni uporabi MSRP in morajo torej tudi pri razkrivanju tveganj v letnih poročilih

⁹ Direktiva Sveta 83/349/EGS z dne 13. junija 1983 o konsolidiranih računovodskih izkazih, nazadnje spremenjena 26. junija 2009.

¹⁰ Direktiva Sveta 86/635/EGS z dne 8. decembra 1986 o letnih računovodskih izkazih ter konsolidiranih računovodskih izkazih bank in drugih finančnih institucij ter Direktiva Sveta 91/674/EGS z dne 19. decembra 1991 o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic.

upoštevati zahteve teh standardov za tovrstno poročanje. Kakšne pa so zahteve teh standardov za poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnih poročilih, bomo predstavili v enem izmed naslednjih poglavij.

Zahteve četrte in sedme direktive ter uredbe o uporabi mednarodnih računovodskih standardov, smo v Sloveniji vključili v Zakon o gospodarskih družbah. Pri tem smo imeli možnost, da smo v zakonu sami podrobneje določili zahteve za poročanje o tveganjih kot pa so določene v omenjenih direktivah. Te zahteve predstavljamo v nadaljevanju, seveda pa se osredotočamo samo na zahteve, ki vplivajo na poročanje nefinančnih podjetij.

4.2 Institucionalne zahteve v Sloveniji

4.2.1 Poročanje o tveganjih v letnih poročilih po Zakonu o gospodarskih družbah

Kot smo že povedali, Zakon o gospodarskih družbah (odslej ZGD-1) določa zahteve za poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju za poslovno poročilo. V 70. členu ta zakon določa, da mora poslovno poročilo vsebovati vsaj pošten prikaz razvoja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, vključno z opisom bistvenih tveganj in negotovosti, ki jim je družba izpostavljena. Nadalje daje poudarek finančnim tveganjem, za katera zahteva predstavitev ciljev in ukrepov za njihovo upravljanje, vključno z ukrepi za zavarovanje vseh najpomembnejših vrst načrtovanih transakcij, če je to pomembno za presojo premoženja in obveznosti družbe, njenega finančnega položaja ter poslovnega izida. Poudarja opis izpostavljenosti družbe cenovnim, kreditnim, likvidnostnim tveganjem in tveganjem v zvezi z denarnim tokom¹¹.

ZGD-1 v petem odstavku 70. člena določa tudi obveznost družb, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu, da v poslovno poročilo vključijo tudi izjavo o upravljanju družbe¹², v kateri morajo med drugim opisati glavne značilnosti sistemov notranjih kontrol in upravljanja tveganj v povezavi s postopkom računovodskega poročanja.

Ugotovimo lahko, da ZGD-1 v zvezi s poročanjem o tveganjih v letnih poročilih povsem citira določila četrte direktive EU in od slovenskih podjetij, ki so zavezana k izdelavi poslovnega poročila, ne zahteva nič večji in nič manjši obseg poročanja o tveganjih v letnih poročilih kot omenjena direktiva EU.

ZGD-1 po uredbi 1606/2002 EU k neposredni uporabi MSRP zavezuje gospodarske družbe, katerih delnice ali dolžniški vrednostni papirji so predmet organiziranega trgovanja, družbe, ki so zavezane k uskupinjevanju, ter banke (od leta 2006) in zavarovalnice (od leta 2007). Neposredno na podlagi MSRP pa lahko v Slovenji računovodijo tudi tiste družbe, katerih skupščine so se odločile za to in to vsaj za dobo petih let. Vse te družbe morajo pri poročanju o tveganjih v letnih poročilih upoštevati MSRP.

¹¹ Povzeto po 70. členu ZGD-1.

¹² Lahko jo objavijo tudi kot ločeno poročilo, skupaj z letnim poročilom.

4.2.2 Poročanje o tveganjih v letnih poročilih po Slovenskih računovodskih standardih

Tudi Slovenski računovodski standardi (odslej SRS) zahtevajo vrsto razkritij v letnem poročilu glede izpostavljenosti tveganjem, in sicer za računovodsko poročilo. Za finančne inštrumente (predvsem dolgoročne in kratkoročne finančne naložbe, pa tudi za dolgoročne in kratkoročne dolgove ter terjatve) se zahtevajo razkritja izpostavljenosti tveganjem ter obseg in vrste finančnih inštrumentov za varovanje pred njimi.¹³ Pri tem SRS 3, ki opredeljuje finančne naložbe, za vsako vrsto finančnih naložb zahteva razkritja o izpostavljenosti različnim vrstam tveganj, ki izhajajo iz finančnih naložb, ter razkritja načinov varovanja pred temi tveganji, pri čemer posebej določa razkritja pri izpostavljenosti obrestnemu in kreditnemu tveganju. Enaka razkritja tveganj zahteva SRS 9, vendar za tveganja, ki izhajajo iz dolgoročnih dolgov.

4.2.3 Poročanje o tveganjih v letnih poročilih po Zakonu o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju (odslej ZFPPIPP) sicer ne določa obvez za poročanje o tveganjih v letnih poročilih, ampak opredeljuje načine ravnanja s tveganji v podjetju. Tako pravi, da upravljanje tveganj zajema ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje tveganj, vključno s poročanjem o tveganjih, ki jim je ali bi jim lahko bila družba izpostavljena pri svojem poslovanju. Pri tem izpostavlja predvsem kreditno, tržno, operativno in likvidnostno tveganje, ki jih tudi na kratko opiše.¹⁴

ZFPPIPP v istem členu določa tudi, da mora poslovodstvo zagotoviti redno spremljanje tveganj, ki jim je družba izpostavljena pri svojem poslovanju, ter sprejeti ustrezne ukrepe, s katerimi ta tveganja obvladuje po pravilih poslovno-finančne stroke ter glede na vrsto in obseg poslov, ki jih družba opravlja.

4.3 Institucionalne zahteve v drugih državah EU

Zaradi enotne regulative na območju EU, so vse države članice morale v svoje nacionalne gospodarsko-pravne zakonodaje vključiti zahteve o poročanju o tveganjih v letnih poročilih. Pri implementaciji teh zahtev so države imele možnost zahtevati bolj podrobna razkritja tveganj v letnih poročilih. Za podjetja zavezujoče določbe namreč sprejema vsaka država članica EU sama. V nadaljevanju bomo zato proučili gospodarsko-pravne zahteve ter zahteve računovodskih standardov za poročanje o tveganjih v drugih državah EU, in sicer se bomo osredotočili predvsem na države, katerih podjetja bomo vključili v empirični del naloge.

Pregled gospodarsko-pravnih zakonodaj nekaterih držav EU kaže, da države v svojih gospodarskih zakonodajah povsem citirajo zahteve četrte in sedme direktive EU v zvezi s poročanjem o tveganjih v letnih poročilih. Torej zahtevajo, da podjetja v poslovno poročilo

¹³ SRS 3, SRS 5, SRS 9 in SRS 11.

¹⁴ Povzeto po 30. členu ZFPPIPP.

vključijo opis pričakovanega prihodnjega razvoja podjetja, vključno z opisom bistvenih tveganj in negotovosti, s katerimi se podjetje sooča. Poleg tega morajo razkriti tudi cilje in politiko obvladovanja finančnih tveganj ter izpostavljenost cenovnemu, kreditnemu, likvidnostnemu tveganju in tveganju denarnih tokov. V Veliki Britaniji so te zahteve vključene v 417. člen Zakona o družbah (ang. *Companies Act*) iz leta 2006 in v podzakonski akt, ki od leta 2006 podrobneje ureja računovodenje in zunanje poročanje velikih in srednjih podjetij¹⁵ (BDO 2010, 41). Na Švedskem vključuje zahteve za razkritja tveganj v letnih poročilih šesto poglavje Zakona o letnih računovodskih izkazih (šved. *Årsredovisningslagen*), v Franciji zahteve računovodskih direktiv za poročanje o tveganjih citira trgovinski zakonik (franc. *Code de Commerce*), na Nizozemskem pa 391. člen civilnega zakonika.

Tudi na Portugalskem ni predpisa, ki bi obravnaval celovito poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju. Zakon o podjetjih v 66. členu izraža potrebo po razkritju glavnih tveganj in negotovosti v poslovnem poročilu. Podjetja zavezuje tudi k razkritju informacij o upravljanju s finančnimi tveganji. Te zahteve so posledica prilagajanja portugalske zakonodaje evropskim direktivam (Oliveira in Rodrigues 2011, 3).

V Avstriji je temeljna podlaga za sestavo računovodskih izkazov in poročanje podjetij trgovinski zakonik (nem. *Unternehmensgesetzbuch, UGB*), ki citira določbe evropskih direktiv v 243. členu za posamična in v 267. členu za konsolidirana poslovna poročila. V 237. členu zahteva tudi razkritja tveganj v računovodskem poročilu, in sicer za tveganja, ki izhajajo iz finančnih instrumentov, kadar so tveganja in koristi, ki izhajajo iz njih, nezanemarljiva in lahko vplivajo na oceno finančnega položaja podjetja. Te zahteve pa so bistveno manj stroge od tistih, ki jih zahteva primerljivi standard, MSRP 7. V drugih državah zahtevajo razkritja tveganj, ki izhajajo iz finančnih instrumentov, računovodski standardi, ki pa v Avstriji niso izdani s strani strokovnega telesa, ampak so določeni v zakonodaji, zlasti v trgovinskem zakoniku, nekaj pa jih je v obliki priporočil in mnenj (EC 2011, 6). Niti UGB, niti druga računovodska zakonodaja v Avstriji ni podrobno določila zahtev za razkrivanje tveganj v letnih poročilih (Leitner-Hanetseder 2011, 2).

V Nemčiji je trgovinski zakonik (nem. *Handelsgesetzbuch, HGB*) tisti, ki v 289. in 315. členu povsem citira zahteve četrte in sedme direktive EU v zvezi s poročanjem o tveganjih. Nemčija je imela stroge zahteve za poročanje o tveganjih v letnih poročilih že pred sprejetjem zahtev za tovrstno poročanje na ravni EU, v četrti in sedmi direktivi. Tovrstno poročanje je bilo namreč v Nemčiji zahtevano že od leta 1998, medtem ko je v vseh državah EU postalo obvezna sestavina letnega poročanja šele od leta 2005. Leta 1998 je že Zakon o nadzoru in transparentnosti (nem. *KonTraG – Gesetz zur Kontrolle und Transparenz im Unternehmensbereich*) spremenil takratni HGB z vključitvijo zahteve za razkrivanje tveganj. Za računovodje je to pomenilo veliko spremembo in izziv v poročanju. Nemški računovodski standardi, ki so bili sprejeti leta 1998 so vsebovali razkritja tveganj, ki pa so bila splošna in neobvezna za uporabo. Leta 2001 pa je bil sprejet poseben računovodski standard, ki zahteva v letnih poročilih zelo podrobno poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju, zato v svetu velja za edini standard za celovito poročanje o tveganjih (Dobler 2005, 1192). Njegovo vsebino na kratko predstavljamo v nadaljevanju.

¹⁵ Large and medium sized groups (accounts and reports) regulations (SI 2008/410).

Zahteve za razkrivanje tveganj v letnih poročilih so opredeljene v nemškem računovodskem standardu 5, ki pojmuje tveganje v ožjem smislu, in sicer le kot nevarnost, ne pa tudi kot priložnost. Ta standard pravi, da morajo biti razkritja tveganj podana v posebnem razdelku poslovnega poročila in morajo biti strogo ločena od razkrivanja pričakovanega prihodnjega razvoja podjetja. Pri tem standard poudarja poročanje o bistvenih tveganjih in njihovem vplivu na podjetje. Poročilo o tveganjih mora biti samostojno in mora vključevati opise posameznih tveganj in pojasnila o njihovih možnih posledicah na obstoj in uspešnost podjetja. To vključuje tudi oceno verjetnosti in velikost škode v primeru realizacije tveganja. Tveganje, ki lahko ogrozi obstoj podjetja, mora biti kot tako tudi predstavljeno. Ocenjevanje tveganj mora temeljiti na primerno dolgem obdobju napovedovanja, ki je približno dve leti. Tveganja morajo biti na ustrezen način razvrščena v kategorije tveganj. Standard zahteva tudi kvantificiranje tveganj v letnem poročilu, če je to možno izvesti s pomočjo zanesljive in priznane metode, kadar je to ekonomsko sprejemljivo in kadar kvantitativna razkritja lahko vplivajo na odločitve uporabnikov letnega poročila. V tem primeru je potrebno opisati tudi uporabljene modele in predpostavke. Na primeren način mora biti opisan tudi sistem ravnanja s tveganji. Standard zahteva tudi opis medsebojnih odvisnosti med tveganji, kadar tveganj drugače ni možno oceniti (Dobler 2005, 1194).

V drugih državah EU zahtevajo računovodski standardi večinoma le poročanje o tveganjih, ki so povezana z vrednostnimi podatki v bilanci stanja in s finančnimi inštrumenti. Švedski računovodski standardi zahtevajo kvalitativna razkritja teh tveganj, vključno z opisom njihovega upravljanja (KPMG 2005, 100). Nizozemski računovodski standard 400 zahteva v letnem poročilu opis tveganj in negotovosti, s katerimi se organizacija sooča in vključuje seznam kategorij tveganj, katerih opise bi naj organizacija zagotovila v letnem poročilu. Standard 390 pa pravi, da je potrebno v pojasnilih k računovodskim izkazom predstaviti tveganja, povezana z vrednotenjem bilančnih in zunaj bilančnih postavk, če lahko ta pomembno vplivajo na finančni položaj družbe (KPMG 2011, 3).

V Veliki Britaniji zahtevata razkritja tveganj, ki izhajajo iz finančnih inštrumentov, računovodska standarda (odslej FRS) 13 in 29. FRS 29 temelji na MSRP 7 in zahteva kvalitativna in kvantitativna razkritja kreditnega, likvidnostnega in tržnega tveganja, vključno z opisom ciljev, politike ter ukrepov za obvladovanje teh tveganj. V nasprotju z MSRP 7 pa FRS 29 ni obvezen za vse subjekte, ki poročanju v skladu z britanskimi standardi. Tako tega standarda ni potrebno upoštevati majhnim podjetjem in podjetjem, ki niso sprejela FRS 26, ki govori o pripoznavanju in vrednotenju finančnih inštrumentov (BDO 2007, 3). FRS 13 zahteva tudi poročanje o vplivu finančnih inštrumentov na izpostavljenost organizacije tveganjem, načinu vpliva teh inštrumentov na uspešnost podjetja in finančno stanje ter način obvladovanja teh tveganj. Zahteva kvalitativna in kvantitativna razkritja. Slednja so potrebna za valutno, obrestno, likvidnostno tveganje in za razkritje poštenih vrednosti (Accounting Standards Board 2011).

V nekaterih državah obstajajo zahteve za tovrstno poročanje tudi v kodeksih upravljanja družb, ki so namenjeni predvsem javnim družbam. Njihova uporaba sicer ni obvezna, saj gre za neke vrste priporočila regulatorjev finančnih trgov, vseeno pa morajo podjetja, ki te kodekse upoštevajo, v letnem poročilu razkriti, katerih priporočil ne spoštujejo in pojasniti zakaj ne.

Na Nizozemskem morajo vodstva podjetij, katerih vrednostni papirji so sprejeti v trgovanje na organiziranem trgu, po določilih Kodeksa upravljanja podjetij v letnih poročilih zagotoviti (Meijer 2011, 22):

- opis glavnih tveganj, povezanih s strategijo podjetja,
- opis ukrepov za obvladovanje tveganj, njihovo učinkovitost in kontrolne sisteme glavnih tveganj, in
- opis vseh večjih pomanjkljivosti v obvladovanju tveganj in kontrolnih sistemih, ki so bile ugotovljene med letom, vse pomembne spremembe teh sistemov in načrtovanih izboljšav.

V Avstriji Kodeks upravljanja podjetij v 69. in 70. členu zahteva od družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah in tistih družb, ki so se prostovoljno odločile za njegovo uporabo, da v poslovnem poročilu predstavijo bistvena finančna in nefinančna tveganja in negotovosti, katerim je družba izpostavljena, kakor tudi pomembne značilnosti sistema notranjih kontrol in upravljanja tveganj v zvezi s postopkom računovodskega poročanja. Poleg tega je potrebno opisati tudi glavne načine obvladovanja nefinančnih tveganj.

Linsley in Shrivies (2003) sta mnenja (povzeto po Yuting 2006, 15), da so zahteve za tovrstno poročanje v Veliki Britaniji precej »ohlapne« in zahtevajo zelo omejeno poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju. Razkritja, ki so posledica teh zahtev, pa so zato običajno dokaj splošna.

4.4 Zahteve po razkritjih v zvezi s tveganji v Mednarodnih standardih računovodskega poročanja

Podjetja, ki so zavezana k uporabi Mednarodnih standardov računovodskega poročanje (odslej MSRP), morajo pri razkrivanju tveganj v letnih poročilih upoštevati MSRP 7, ki govori o razkritjih finančnih instrumentov. MSRP 7 je bil sprejet leta 2005 in je stopil v veljavo s 1. 1. 2007. Uporabljati ga morajo tako finančna kot nefinančna podjetja, zavezana k uporabi MSRP. Obseg razkritij je odvisen od obsega uporabe finančnih instrumentov in njihove izpostavljenosti tveganjem (Koritnik 2008, 27).

Cilj MSRP 7 je zahtevati, da podjetja razkrijejo informacije, ki uporabnikom omogočajo ovrednotenje narave in obsega tveganj, ki izhajajo iz finančnih instrumentov ter razkritja o tem, kako podjetje obvladuje tovrstna tveganja. Omenjen standard vsebuje določilo, da se razkritja o tveganjih predstavijo v poslovnem poročilu in se sklicujejo na že predstavljena razkritja v računovodskem poročilu.

MSRP 7 je vsebinsko razdeljen na dva dela. Prvi del obravnava razkritja, povezana z vrednostnimi podatki v bilanci stanja ter izkazu poslovnega izida. Drugi del pa obravnava razkritja, povezana s tveganji, ki izhajajo iz finančnih instrumentov. Standard zahteva tako kvalitativna kot tudi kvantitativna razkritja, povezana s kreditnim tveganjem, likvidnostnim tveganjem in tržnim tveganjem (Koritnik 2008, 27).

Pri tem se s kvalitativnimi razkritji razume razkritje izpostavljenosti tveganju, načinu nastanka tveganja ter svojih ciljev, usmeritev in postopkov za obvladovanje tveganja, kot tudi metode, ki se uporabljajo za merjenje posamezne vrste tveganja. S kvantitativnimi razkritji pa se razume razkritje kvantitativnih podatkov za vsako vrsto tveganja na datum poročanja, kot tudi razkritje koncentracije posamezne vrste tveganja. Za tržno tveganje standard zahteva prikaz analize občutljivosti¹⁶.

4.5 Zahteve regulatorjev finančnih trgov po razkrivanju tveganj

Zahteve regulatorjev finančnih trgov so lahko razlog za razlike v poročanju o tveganjih v letnih poročilih med podjetji, ki kotirajo na različnih borzah. Raziskava, ki sta jo izvedla Rajab in Handley (2009, 14), je pokazala pozitivno povezavo med stopnjo razkritij tveganj v letnih poročilih in borzami na katerih vrednostni papirji družb kotirajo. Takšni izidi so bili v tej raziskavi pričakovani, saj družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v več kot eni državi v povprečju razrijejo več o njihovih tveganjih kot druga podjetja, saj morajo izpolnjevati zahteve še tako zahtevnega regulatorja. Družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v Združenih državah Amerike, pa se soočajo še z dodatnimi zahtevami za poročanje o tveganjih, ne samo v letnih poročilih, ampak morajo tudi obdobjno poročati tamkajšnjemu regulatorju (Rajab in Handley 2009, 14).

Na ravni EU obstaja direktiva¹⁷, ki teži k večji usklajenosti določb nacionalnih zakonodaj glede periodičnih in tekočih informacij, ki se zahtevajo od izdajateljev vrednostnih papirjev, kar naj bi vodilo do visoke ravni zaščite vlagateljev v vsej Skupnosti. Ta direktiva v 4. členu drugega poglavja zahteva, da letno poročilo vključuje pošten prikaz razvoja in izidov poslovanja družbe ter njenega finančnega položaja, vključno z opisom bistvenih vrst tveganj in negotovosti, katerim je izpostavljen izdajatelj in vsa podjetja, vključena v konsolidacijo. Tudi za polletno poročilo direktiva zahteva opis glavnih tveganj in negotovosti za preostalih šest mesecev poslovnega leta¹⁸. Zaradi prilagajanja nacionalne zakonodaje tej evropski direktivi, je Slovenija vključila te zahteve za poročanje o tveganjih v letnih poročilih za javne družbe, torej družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranem trgu, v 110. člen Zakona o trgu finančnih instrumentov. Tudi druge države EU so jih morale prenesti v svoje nacionalne zakonodaje, ki urejajo trgovanje na organiziranih trgih.

Družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v ZDA, morajo pri letnem poročanju upoštevati zahteve Komisije za vrednostne papirje in borzo (angl. Securities and Exchange Commission, SEC), katere cilj je zaščititi investitorje ter ohranjati pošten in učinkovit trg. Ker veliko evropskih podjetij kotira na organiziranih trgih v ZDA, jih k strogemu poročanju o tveganjih in njihovem obvladovanju zavezujejo tudi zahteve SEC. Ta zahteva, da podjetja zagotovijo podatke o tveganjih že v prospektu o uvrstitvi delnic v borzno kotacijo, ki jih morajo ponoviti še v letnem poročilu. Podjetja morajo komisiji predložiti

¹⁶ Povzeto po MSRP 7.

¹⁷ Direktiva 2004/109/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. decembra 2004 o uskladitvi zahtev v zvezi s preglednostjo informacij o izdajateljih, katerih vrednostni papirji so sprejeti v trgovanje na reguliranem trgu.

¹⁸ Povzeto po direktivi 2004/109/ES.

letno poročilo v obliki 10-K, v katerem morajo opisati dejavnike tveganja, značilne za podjetje oziroma dejavnost s katero se ukvarja. Te je potrebno predstaviti komisiji tudi v četrtletnih poročilih v obliki 10-Q (ICAEW 2011, 47). Izjema so male družbe, katerim v poročilih regulatorju, ki imajo obliko 10, 10-K in 10-Q, ni potrebno razkriti dejavnikov tveganj (SEC 2008, 12). Podjetja, katerih računovodski izkazi niso sestavljeni v skladu z računovodskimi standardi v ZDA, morajo komisiji predložiti letno poročilo v obliki 20-F. Navodila za sestavo tega pa zahtevajo tudi razkritje tveganj, s katerimi se podjetje sooča (Rajab in Handley 2009, 5). Letna poročila, ki jih morajo javne družbe predlagati SEC, se razlikujejo od letnih poročil, ki so namenjena delničarjem in drugim interesnim udeležencem podjetja in morajo vsebovati tudi veliko bolj podrobne podatke kot klasična letna poročila (SEC 2009).

Letno poročilo v obliki 20-F mora vsebovati kvalitativna razkritja tržnih tveganj, kamor spadajo obrestno tveganje, cenovno tveganje, tečajno tveganje in druga relevantna tržna tveganja, kot je tveganje spremembe cene delnic. V zvezi s temi tveganji je potrebna predstavitev ciljev in politike njihovega obvladovanja, kakor tudi instrumentov, ki se pri tem uporabljajo. Za vsako vrsto izpostavljenosti tržnim tveganjem morajo biti predstavljeni tudi vrednostni podatki, torej kvantitativna razkritja. Pri tem je lahko uporabljena metoda analize občutljivosti, metoda tvegane vrednosti (angl. Value at Risk), lahko pa so kvantitativna razkritja predstavljena v obliki tabelarnega prikaza informacij v zvezi z izpostavljenostjo instrumentov tržnim tveganjem, ki mora vsebovati poštene vrednosti teh instrumentov in zadostne pogodbene pogoje za določitev prihodnjih denarnih tokov iz naslova teh instrumentov. Opisati je potrebno tudi predpostavke in parametre, ki so bili uporabljeni pri pripravi kvantitativnih ovrednotenj tveganj. Priporočeno, ne pa zahtevano, je navajanje dejavnikov tveganja glede na njihovo pomembnost. Vključiti je potrebno tudi povzete informacije o izpostavljenosti tržnim tveganjem v prejšnjem poslovnem letu in predstaviti razloge za spremembo izpostavljenosti v tekočem obdobju v primerjavi s prejšnjim obdobjem (SEC 2011a, 31). Enako vsebino za razkrivanje tveganj SEC zahteva tudi za druga, medletna poročila, kar je podrobneje zahtevano v predpisu S-K, ki po Zakonu o vrednostnih papirjih (angl. Securities Act) iz leta 1933 določa vsebino poročil, ki jih morajo izdajatelji predlagati SEC. Nekatera podjetja se včasih odločijo, da pošljejo delničarjem letno poročilo v obliki 10-K, ki ga morajo tudi sicer predlagati regulatorju (SEC 2011b).

Družbe, katerih vrednostni papirji so predmet trgovanja na organiziranih trgih v ZDA, morajo upoštevati tudi zakon o poostitvi pogojev delovanja, ki je znan kot Sarbanes-Oxley Act. Ta postavlja podrobne zahteve, ki jih morajo podjetja upoštevati na področju podjetniške in revizijske odgovornosti in transparentnosti. V 404. členu zahteva, da podjetja ugotavljajo in upravljajo tveganja, ki se nanašajo na finančno poročanje, ter v zvezi s tem ocenijo in razkrijejo učinkovitost notranjih kontrol (Yuting 2006, 16).

4.6 Ugotovitve

Analiza nacionalnih, mednarodnih zahtev in zahtev regulatorjev je pokazala, da v različnih predpisih in standardih ne obstajajo povsem enake zahteve za razkrivanje tveganj, ampak gre za nenehno prekrivanje in prepletanje teh zahtev. Na ravni EU tovrstne zahteve postavljata četrta in sedma direktiva. Direktivi zahtevata samo razkritja glavnih tveganj, s katerimi se podjetje sooča, ne pa tudi poročanje o njihovem obvladovanju in nadziranju (FEE 2005, 16). Izpostavljena je potreba po razkrivanju finančnih tveganj, in sicer gre za cenovno, likvidnostno, kreditno tveganje in tveganje denarnih tokov. EU ne zahteva kvantitativnih razkritij tveganj, ki so lahko po mnenju ICAEW (2011, 44) velikokrat bolj koristna kot kvalitativna razkritja.

Med državami EU po nacionalnih zahtevah za poročanje o tveganjih v letnih poročilih, pomembno izstopa Nemčija, katere zahteve se vidno razlikujejo od zahtev drugih držav EU, pa tudi od zahtev MSRP. Nemški standard za poročanje o tveganjih je namreč v primerjavi z MSRP 7 obsežnejši in zahteva celovito poročanje o vseh vrstah tveganj, medtem ko se MSRP 7 osredotoča le na določene posebne kategorije tveganj, predvsem na finančna tveganja. Glede tveganj, ki izhajajo iz finančnih instrumentov, pa mednarodni standard presega zahteve nemškega standarda z zahtevanjem podrobnejših kvantitativnih razkritij. Nemški standard razume tveganje le v ožjem smislu, samo kot nevarnosti, ne pa tudi priložnosti, medtem ko se mednarodni standard osredotoča na tveganja v širšem smislu. Vse to kaže na konceptualno razliko med nemškim in mednarodnim pristopom k poročanju o tveganjih v letnih poročilih (Dobler 2005, 1198).

Zahteve za razkritja tveganj v evropskih direktivah so v vseh državah EU stopile v veljavo z letom 2005, v Nemčiji pa so bile veliko strožje zahteve uzakonjene že prej, leta 1998. Tako vključitev zahtev za tovrstno poročanje v četrto in sedmo direktivo EU leta 2001, ni imelo pomembnega vpliva na spremembo takratne nemške zakonodaje, niti na spremembo v poročanju nemških organizacij.

V evropskih direktivah in posledično v nacionalnih zakonodajah držav EU obstajajo zahteve za poročanje o bistvenih negotovostih in tveganjih, torej tako finančnih kot tudi nefinančnih, vendar pa je posebej izpostavljeno razkrivanje finančnih tveganj. Evropski direktivi tako poudarjata potrebo po opisu izpostavljenosti družbe cenovnemu, kreditnemu, likvidnostnemu tveganju in tveganju denarnih tokov. Tudi mednarodni standardi govorijo samo o potrebnih razkritjih tveganj, ki izhajajo iz finančnih instrumentov, in sicer o kreditnem, likvidnostnem, obrestnem, valutnem in cenovnem tveganju. Tudi v zahtevah regulatorja organiziranih trgov v ZDA je posebej izpostavljena le potreba po poročanju o finančnih tveganjih, in sicer o obrestnem, cenovnem in tečajnem tveganju ter o drugih relevantnih tržnih tveganjih, kot je tveganje spremembe cene delnic. Tako pa niso nikjer neposredno zahtevana razkritja nefinančnih tveganj.

Zahteve regulatorja organiziranih trgov v ZDA se razlikujejo od zahtev v državah Evropske Unije po tem, da zahtevajo bolj podrobna razkritja tveganj, kar je najbolj očitno iz zahteve po kvantitativnih ovrednotenjih tveganj, česar evropska zakonodaja ne zahteva. Vse evropske družbe, ki so zavezane k uporabi MSRP, pa morajo od leta 2007 vključevati kvantitativna razkritja tveganj v svoja letna poročila, ne glede na katerih borzah kotirajo. Podjetja, ki kotirajo na borzah v ZDA, morajo o tveganjih poročati tamkajšnjemu

borznemu regulatorju tudi četrtno ali pa še pogosteje preko poročil v obliki 8-K, če pride do nastanka pomembnih dogodkov, zaradi katerih se pomembno spremeni položaj podjetja.

Potrebno pa je poudariti, da poročanje o obvladovanje tveganj ni le zahteva predpisov, temveč je še posebno v kriznih razmerah nujna sestavina letnega poročanja podjetij, obvladovanje tveganj pa obvezni del vsakodnevnega poslovanja podjetij.

5 UGOTOVITVE RAZISKAV O POROČANJU O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH V TUJINI

V tujini so bile izvedene številne raziskave, ki so proučevale obseg in vsebino poročanja o tveganjih v letnih poročilih. Leta 2008 je organizacija FEE v raziskavo vključila 76 večjih evropskih podjetij. V njej so ugotovili, da podjetja v letnih poročilih veliko razkrivajo o svoji dejavnosti, zmogljivostih in svoji učinkovitosti, vendar pa le malo poročajo o svojih prihodnjih pričakovanjih in tveganjih. FEE se zaveda, da lahko dolgoročno informacije o tveganjih in prihodnjih pričakovanjih pomembno vplivajo na računovodske izkaze, vendar pa gre za informacije, ki so relevantne za vlagatelje. Tako podjetjem in računovodski stroki svetuje, da v prihodnje temu področju pri letnem poročanju namenijo več pozornosti, ob zavedanju, da lahko pomembno vpliva na poslovanje družbe (FEE 2008, 21). Združenje pooblaščenih revizorjev (ACCA 2008, 5) je izvedlo raziskavo o uporabnosti letnih poročil bank, ki je pokazala, da so, kljub izjemnemu obsegu letnih poročil, razkritja o tveganjih preveč splošna, da bi bila uporabna. To pa najbrž velja tudi za veliko večino nefinančnih podjetij.

Johansson in Thörnberg (2011, 27) sta proučevala poročanje o tveganjih 65 švedskih družb, ki kotirajo na borzi v Stockholmu. Pri tem sta ugotovila, da sta kakovost in količina razkritih tveganj in njihovega obvladovanja le pol tako dobra, kot bi morala biti v skladu s pravili za obvezna razkritja in priporočili za prostovoljna razkritja tveganj. Rezultati te raziskave so skladni z ugotovitvami drugih raziskovalcev (Tagesson, 2007, Lundqvist et al., 2008), ki so ugotovili, da veliko letnih poročil ni pripravljenih v skladu z zakonodajo in predpisi.

Obstajajo študije, ki so ugotavljale povezavo med razkritji tveganj v letnih poročilih in velikostjo podjetja. Meijer (2011, 24) navaja, da sta Beretta in Bozzolan (2004) odkrila pozitivno povezavo med velikostjo podjetja in obsegom razkritij tveganj na vzorcu 85 italijanskih podjetij, ter tako povezanost potrdila tudi Linsley in Shrives (2006) med britanskimi družbami.

Abraham in Cox (2007; povzeto po Azlan 2009, 7) sta s proučevanjem letnih poročil britanskih družb ugotovila, da način upravljanja podjetij vpliva na obseg razkritih tveganj. Družbe, ki imajo več poslovdij oziroma večje število članov uprave, tudi več poročajo o tveganjih in njihovem obvladovanju. Druga ugotovitev te študije pa je bila, da družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v ZDA, običajno razkrijejo več kot družbe, ki niso uvrščene na borze v ZDA (Azlan 2009, 7).

Namen raziskave, ki jo je izvedel Chandiramani (2009, 59), je bil ugotoviti vpliv finančne krize na poročanje o tveganjih v letnih poročilih družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah na Nizozemskem. V analizo so bila vključena letna poročila za obdobja od 2006-2008. Raziskava je pokazala, da je finančna kriza pozitivno vplivala na razkrivanje tveganj v letnih poročilih, saj se je kakovost razkritih informacij o tveganjih in njihovem obvladovanju v tem triletnem obdobju povečala.

Kot vidimo so v tujini že bile izvedene številne raziskave, ki so proučevale poročanje o tveganjih v letnih poročilih, med katerimi smo izpostavili le nekatere najbolj znane. V nadaljevanju predstavljamo rezultate naše raziskave, s katerimi smo skušali podkrepiti ugotovitve raziskav v tujini na primerih izbranih slovenskih in tujih družb.

6 EMPIRIČNA RAZISKAVA O POROČANJU O TVEGANJIH V LETNIH POROČILIH IZBRANIH SLOVENSКИH IN TUJIH NEFINANČNIH PODJETIJ

6.1 Predstavitev opazovane skupine podjetij

V empiričnem delu naloge smo proučevali obseg in vsebino poročanja o tveganjih v letnih poročilih sedmih večjih slovenskih in sedmih tujih nefinančnih podjetij v obdobju od leta 2006 do vključno leta 2010. Vsa slovenska podjetja, ki smo jih vključili v raziskavo, so organizirana kot delniške družbe, njihovi vrednostni papirji pa so uvrščeni v prvo oziroma standardno kotacijo na Ljubljanski borzi vrednostnih papirjev. Tuja podjetja, ki smo jih vključili v raziskavo za primerjavo s slovenskimi podjetji, so podjetja, ki se ukvarjajo z enako ali podobno dejavnostjo kot izbrana slovenska nefinančna podjetja, njihovi vrednostni papirji pa so uvrščeni na svetovne borze vrednostnih papirjev. Pri izbiri tujih podjetij smo pazili, da smo izbirali podjetja iz različnih evropskih držav, ki kotirajo na različnih svetovnih borzah vrednostnih papirjev, kar bo lahko vplivalo na obseg in vsebino njihovih razkritij tveganj. Katera slovenska in tuja nefinančna podjetja smo vključili v raziskavo, je razvidno iz Tabele 1.

Tabela 1: Podjetja, vključena v raziskavo

Bela tehnika, Proizvodnja izdelkov za dom	
Gorenje, d.d.	Electrolux, Švedska
Transport	
Aerodrom Ljubljana, d.d.	Letališče Dunaj, Avstrija
Farmaceutska industrija	
Krka, d.d.	GlaxoSmithKline, Velika Britanija
Telekomunikacije	
Telekom Slovenije, d.d.	Portugal Telecom, Portugalska
Naftna industrija	
Petrol, d.d.	Total, Francija
Trgovina	
Poslovni sistem Mercator, d.d.	Metro, Nemčija
Prehrambena industrija	
Žito, d.d.	Unilever, Nizozemska

Vir: Lastni vir.

Ker vrednostni papirji vseh podjetij, vključenih v raziskavo, kotirajo na organiziranih trgih, so ta podjetja po uredbi 1606/2002 Sveta EU zavezana k neposredni uporabi MSRP. Nekatera izbrana tuja podjetja kotirajo na borzah v ZDA, in sicer so to Electrolux, Unilever, Portugal Telecom, Total in GlaxoSmithKline, zato morajo o tveganjih še dodatno poročati tamkajšnjemu regulatorju borze, kar lahko vpliva tudi na njihovo poročanje o tveganjih v letnih poročilih namenjenim delničarjem. Finančna podjetja smo izključili iz vzorca, saj je narava njihove dejavnosti bistveno drugačna, kar bi vplivalo na razlike v razkritjih tveganj v primerjavi z nefinančnimi podjetji.

6.2 Metodologija raziskave

Predmet naše raziskave je poročanje o tveganjih v letnih poročilih nefinančnih podjetij v obdobju od leta 2006 do vključno leta 2010. Z izvedbo raziskave smo preverili resničnost hipotez, ki smo si jih zastavili v uvodnem delu naloge. Pri tem smo uporabili metodo analize vsebine, ki je bila že uporabljena v podobnih znanih raziskavah v tujini (Linsley in Shrivess, 2005, Beretta in Bozzolan, 2004, Abraham in Cox, 2007). Analiza vsebine je sociološka metoda, ki je v široki rabi na področju komuniciranja in je usmerjena predvsem na analizo vsebine sporočila (Flere 2000, 94). Izvede se lahko na štiri načine, in sicer s štetjem stavkov, štetjem besed, štetjem vrstic ali štetjem strani (Rajab in Handley 2009, 8). Mi smo analizo izvedli s štetjem stavkov, ki razkrivajo tveganja oziroma njihovo obvladovanje, s čimer smo merili obseg poročanja o tveganjih.

Pojavnost poročanja o tveganjih smo ugotavljali na dva načina. Najprej smo proučili pojavnost poročanja o tveganjih in njihovem obvladovanju v celotnem letnem poročilu posameznega podjetja, nato pa smo se analize poročanja o tveganjih lotili nekoliko bolj vsebinsko, saj smo proučili pojavnost posameznih vsebinskih sklopov v okviru poročanja o tveganjih. Pri tem smo se oprli na priporočen seznam za tovrstna razkritja, ki ga prikazujemo v Prilogi 1.

Raziskavo smo izvedli tako, da smo letna poročila brali in sproti identificirali stavke, ki razkrivajo tveganja oziroma njihovo obvladovanje. Vsak takšen stavek smo glede na njegovo vsebino (vsebino razkritja) razvrstili v ustrezno kategorijo. Pri tem smo upoštevali tako v preteklost kot tudi v prihodnost usmerjene informacije o tveganjih in njihovem obvladovanju. V tistem delu poslovnega in računovodskega poročila, kjer podjetja posebej predstavljajo tveganja in njihovo obvladovanje, smo šteli vse stavke, v preostalem delu poslovnega poročila in v računovodskem poročilu pa smo šteli samo stavke, ki vsebujejo besedo tveganje oziroma obvladovanje v povezavi s tveganjem. Našo raziskovalno tehniko predstavljamo v Prilogi 2.

Dobljene rezultate prikazujemo s tabelami in grafi, ki jim sledijo ustrezne interpretacije podatkov. Pri pojasnjevanju dobljenih rezultatov delimo vsa tveganja, ki jih podjetja razkrivajo, zgolj na finančna in nefinančna, kar se nam zdi najbolj smiselno, glede na to, da imajo lahko podjetja različne klasifikacije tveganj. Kot finančna smatramo tista, ki jih kot taka obravnava tudi MSRP 7, in so običajno predstavljena v računovodskem poročilu. To so kreditno, likvidnostno in tržno tveganje, med katerega spadajo obrestno, valutno in cenovno tveganje.

V nadaljevanju smo najprej proučili obseg in vsebino poročanja o tveganjih v letnih poročilih slovenskih podjetij, tem pa sledijo še tuja podjetja.

6.3 Analiza podatkov in rezultati poročanja o tveganjih izbranih slovenskih nefinančnih družb

6.3.1 Skupni obseg poročanja o tveganjih

V Tabeli 2 za vsako slovensko družbo povzemamo rezultate štetja stavkov, ki govorijo o tveganjih in njihovem obvladovanju.

Tabela 2: Skupni obseg poročanja o tveganjih izbranih slovenskih družb v obdobju 2006-2010

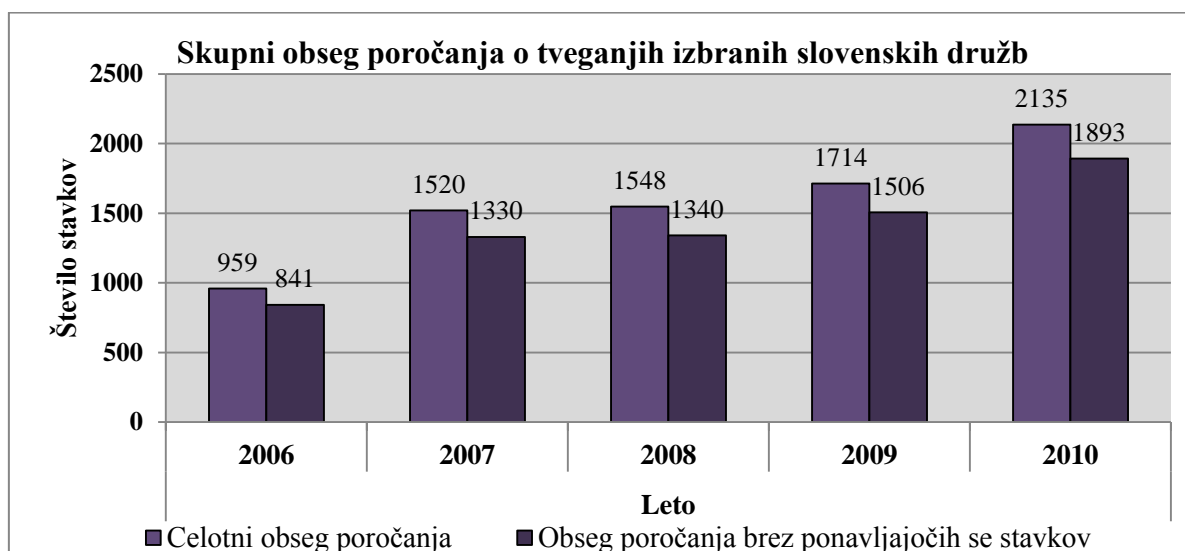
DRUŽBA	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
Gorenje, d.d.	222 (176)	289 (251)	272 (217)	298 (244)	344 (296)
Aerodrom Ljubljana, d.d.	96 (68)	129	103	113	130
Krka, d.d.	207 (185)	324 (255)	334 (253)	340 (266)	378 (311)
Telekom Slovenije, d.d.	152 (139)	237 (206)	245 (214)	267 (242)	400 (376)
Petrol, d.d.	134 (126)	224 (216)	253 (244)	277 (257)	293 (278)
PS Mercator, d.d.	104 (103)	230 (186)	215 (183)	250 (216)	352 (280)
Žito, d.d.	44	87	126	169 (168)	238 (222)
SKUPAJ	959 (841)	1520 (1330)	1548 (1340)	1714 (1506)	2135 (1893)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Iz Tabele 2 je razvidno, da se je obseg poročanja o tveganjih izbranih slovenskih družb v petletnem obdobjih povečeval, in sicer je bil skupni obseg poročanja za leto 2010 dvakrat tolikšen kot za leto 2006. Največji porast je zaznati v poročanju za leto 2007, ko je bil skupni obseg poročanja v primerjavi z letom prej višji za 59 odstotkov. Za leto 2008 se skupni obseg poročanja vseh družb ni bistveno povečal, saj so družbe Gorenje, Aerodrom Ljubljana in Mercator o tveganjih poročale celo manj kot leto prej. Za leto 2010 se je skupni obseg poročanja izbranih slovenskih podjetij spet vidno povečal, ko je bil glede na leto prej višji kar za 25 odstotkov. Z raziskavo dobljene rezultate prikazujemo še grafično.

Grafikon 1: Skupni obseg poročanja o tveganjih v letnih poročilih izbranih slovenskih družb

6.3.2 Obseg poročanja o tveganjih po vsebini razkritij

– GORENJE, d.d.

V Tabeli 3 prikazujemo vsebino poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Gorenje, d.d.

Tabela 3: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja Gorenje, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	43 (31)	39 (27)	32 (19)	39 (27)	46 (38)
- odgovornost za ugotavljanje	4	5	3 (2)	4 (3)	4
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	1	6	2	4 (3)	4
- pogostost spremljanja	0	0	0	0	0
- kvalitativni kriteriji	34 (20)	26 (19)	34 (22)	26 (10)	51 (35)
- kvantitativni kriteriji	0	66	68	74	70
- register tveganj	34	32	31	32	34
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	55 (35)	62 (43)	56 (29)	56 (32)	85 (61)
- pristojnost odločanja	2	5	4 (2)	3 (2)	5
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	0	3	1	2	2
- učinkovitost ukrepov	1	4	0	2	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	48	41	41	59	43
SKUPAJ	222	289	272	298	344
	(176)	(251)	(217)	(244)	(296)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Iz Tabele 3 je razvidno, da se je obseg poročanja o tveganjih družbe Gorenje v opazovanih obdobjih povečeval, in sicer se je skupno povečal za več kot 50 odstotkov. Največji porast je zaznati v letnem poročilu za leto 2007, predvsem na račun kvantitativnih kriterijev za merjenje tveganj, o čemer leto prej še niso poročali. V računovodskem poročilu namreč prikazujejo analizo občutljivosti poslovnega izida na spremembo obrestnih mer in spremembo vrednosti valut. Zelo verjetno je to povezano z vstopom v veljavo MSRP 7, ki zahteva tovrstna razkritja tveganj.

V letnih poročilih za vsa izbrana obdobja družba Gorenje kar trikrat ponavlja opise finančnih tveganj in načine njihovega obvladovanja. Dvakrat se ti stavki nanašajo na Skupino Gorenje in so popolnoma enako predstavljeni v poslovnem in v računovodskem poročilu. Za družbo Gorenje so finančna tveganja še enkrat posebej predstavljena v računovodskem poročilu, njihovi opisi in obvladovanje pa je predstavljeno večinoma enako kot za Skupino Gorenje, zato smo te stavke šteli kot ponavljajoče se, saj smo mnenja, da bi se to dalo predstaviti na drugačen način. Kot bomo videli v nadaljevanju, pa družba Gorenje ni edina, ki posebej poroča o tveganjih, s katerimi se sooča skupina podjetij.

V letnem poročilu za leto 2010 so povečali obseg poročanja o strategijah in ukrepih za obvladovanje tveganj. Tveganja so namreč začeli predstavljati po poslovnih področjih oziroma področnih odsekih, in sicer so to: področje aparatov za dom, področje notranje opreme in področje ekologije, energetike in storitev. Za vsako poslovno področje tako ločeno predstavljajo ukrepe za obvladovanje poslovnih tveganj, finančnih tveganj in tveganj delovanja. V opazovanih obdobjih se je pri letnem poročanju povečal tudi obseg kvalitativnih razkritij tveganj o verjetnosti nastanka tveganih dogodkov in velikosti škode, ki bi jih ti povzročili.

– AERODROM LJUBLJANA, d.d.

Iz Tabele 4 je razviden obseg poročanja o tveganjih družbe Aerodrom Ljubljana glede na vsebino razkritih tveganj.

Tabela 4: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja Aerodrom Ljubljana, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	18 (14)	20	25	43	42
- odgovornost za ugotavljanje	2	1	0	0	1
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	1	0	0	1
- pogostost spremljanja	3 (2)	2	0	0	1
- kvalitativni kriteriji	7 (4)	1	2	2	2
- kvantitativni kriteriji	0	46	7	7	7
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	55 (37)	46	52	46	58
- pristojnost odločanja	1	0	0	0	1
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	0	0	0	0	0
- učinkovitost ukrepov	2 (1)	1	2	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	2 (1)	1	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	6	10	15	15	17
SKUPAJ	96 (68)	129	103	113	130

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Družba Aerodrom Ljubljana ne izdeluje konsolidiranih računovodskih izkazov, zato ima njihovo letno poročilo nekoliko manj strani, manjši pa je tudi obseg informacij o tveganjih in njihovem obvladovanju. V letnem poročilu za leto 2006 nam podatek o skupnem obsegu razkritih informacij ne odraža prave slike, saj namreč podvajajo razkritja finančnih tveganj v računovodskem poročilu. V letnih poročilih za ostala opazovana obdobja pa več ne podvajajo razkritij tveganj, ampak se v računovodskem poročilu sklicujejo na že predstavljeno v poslovnem poročilu in obratno. Ker je to tudi eno izmed določil MSRP 7, lahko to spremembo v poročanju pripišemo upoštevanju omenjenega standarda, ki je stopil v veljavo s 1. 1. 2007. Posledica upoštevanja tega standarda je verjetno tudi to, da so v letnem poročilu za leto 2007 prikazali analizo občutljivosti poslovnega izida in kapitala na

spremembo obrestnih mer, zaradi česar se je v tem letu obseg poročanja o tveganjih pomembno povečal, v naslednjih obdobjih pa zmanjšal, saj kvantitativnih kriterijev več niso prikazovali v tabelarični obliki, ampak jih opisno predstavljajo.

V primerjavi z nekaterimi drugimi podjetji ne podajajo splošnih pojmovanj tveganj, ampak tveganja opisujejo na način, kot jih razumejo in zaznavajo v podjetju, kar ocenjujemo kot pozitivno, saj to bralcu letnega poročila daje jasnejšo sliko o pomembnosti tveganj in njihovega obvladovanja za obstoj podjetja in vpliv tveganj na uresničevanje strategij podjetja. Predvsem v letnih poročilih za leti 2009 in 2010 se je obseg opisovanja razmer v podjetju zvišal, saj so veliko začeli poročati o posledicah krize na poslovanje podjetja, o tveganjih, ki so se pojavila oziroma povečala zaradi gospodarske krize.

Družba Aerodrom Ljubljana opisuje različne vrste poslovnih in finančnih tveganj ter tveganj delovanja ter načine in ukrepe s katerimi jih obvladuje. Pogrešamo pa kvalitativna ovrednotenja tveganj - njihove ocene verjetnosti nastanka škode (visoka, srednja, nizka) in velikosti škode (majhna, zmerna, velika), ki jih ne prikazujejo niti v registru tveganj. To pa pomeni, da imajo uporabniki letnih poročilih zelo malo informacij o obsegu izpostavljenosti posameznim tveganjem, ki pa so tudi najbolj bistvene.

– KRKA, d.d.

V Tabeli 5 povzemamo število razkritih tveganj v letnih poročilih družbe Krka, d.d., glede na vsebino stavkov, ki opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje.

Tabela 5: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja Krka, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	42 (40)	60 (49)	62 (47)	66 (51)	78 (56)
- odgovornost za ugotavljanje	1	2	1	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	1	4 (2)	3 (1)	0	0
- pogostost spremljanja	0	0	3	4	13 (11)
- kvalitativni kriteriji	27 (26)	25 (21)	31 (25)	28 (22)	31 (25)
- kvantitativni kriteriji	6 (3)	42	43	29	32
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	80 (65)	119 (88)	128 (85)	127 (95)	161 (138)
- pristojnost odločanja	4	5 (3)	5 (3)	6 (5)	4
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	0	4 (3)	4 (2)	3	2
- učinkovitost ukrepov	12 (11)	31 (13)	19 (8)	29 (9)	21 (7)
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	34	32	35	48	36
SKUPAJ	207	324	334	340	378
	(185)	(255)	(253)	(266)	(311)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Poročanje družbe Krka ocenjujemo kot zelo dobro, saj poleg opisov tveganj in ukrepov za njihovo obvladovanje veliko poročajo tudi o učinkovitosti sprejetih ukrepov. V posebni tabeli so na zelo pregleden način predstavili tveganja s katerimi se soočajo, njihove opise, načine njihovega obvladovanja in stopnjo izpostavljenosti posameznim tveganjem. Edino, kar pri njihovem poročanju o tveganjih ne ocenjujemo kot pozitivno, je večkratno ponavljanje upravljanja finančnih tveganj. V poslovnem poročilu se sicer sklicujejo na podrobnejše informacije v računovodskem poročilu, kjer pa v poglavju o obvladovanju finančnih tveganj podvajajo informacije o finančnih tveganjih s povsem enakimi stavki. To storijo dvakrat, in sicer tako za družbo kot za skupino podjetij. V računovodskem poročilu tako dodatno predstavljajo samo analizo občutljivosti v poglavju o finančnih inštrumentih.

V letnih poročilih opazovanih obdobjih so začeli bistveno več poročati z opisi tveganj, o ukrepih in strategijah, pojavila pa so se tudi razkritja o pogostosti spremljanja tveganj, s katerimi pa sicer ne povejo konkretno kako pogosto jih spremljajo, ampak samo, da jih spremljajo redno in periodično. V letnih poročilih za vsa opazovana obdobja poročajo tudi o kvantitativnih kriterijih za ocenjevanje tveganj, in sicer prikazujejo analizo občutljivosti poslovnega izida na spremembo deviznih tečajev in spremembo obrestnih mer.

– TELEKOM SLOVENIJE, d.d.

Tabela 6 prikazuje seštevek stavkov o tveganjih glede na vsebino razkritja za podjetje Telekom Slovenije, d.d.

Tabela 6: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja Telekom Slovenije, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	43 (37)	44 (31)	51 (37)	38 (27)	55 (46)
- odgovornost za ugotavljanje	0	1	1	1	3
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	2	2	3	2
- pogostost spremljanja	1	0	1	2	0
- kvalitativni kriteriji	13 (10)	25 (19)	13 (8)	12 (9)	9 (4)
- kvantitativni kriteriji	0	12	12	12	12
- register tveganj	0	38	23	49	115
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	60 (56)	70 (60)	92 (82)	90 (81)	161 (153)
- pristojnost odločanja	0	2 (1)	4 (3)	5 (4)	3 (2)
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	1	4 (3)	2 (1)	5 (4)	5 (4)
- učinkovitost ukrepov	7	1	2	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	1
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	27	38	42	50	34
SKUPAJ	152	237	245	267	400
	(139)	(206)	(214)	(242)	(376)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

V letnih poročilih Telekoma Slovenije je zaznati izboljšanje poročanja o tveganjih in njihovem obvladovanju, ne samo v večjem obsegu poročanja, ampak tudi v vsebini poročanja. V letnem poročilu za leto 2007 so (tako kot večina drugih podjetij) začeli prikazovati analizo občutljivosti poslovnega izida, poleg tega pa so začeli poročati tudi o kvalitativnih ovrednotenjih nefinančnih tveganj, kar predstavlja napredek v poročanju o tveganjih v primerjavi z letom prej, ko so kvalitativno predstavljali samo finančna tveganja. Tovrstne informacije o tveganjih so prvič prikazali tudi s pomočjo registra tveganj. Obseg razkritih informacij v registru tveganj pa se je v letu 2010 pomembno zvišal, saj za primerjavo prikazujejo pomembnost posameznih tveganj v prejšnjih letih.

V letnem poročilu za leto 2008 se je povečalo število razkritih in na novo zaznanih poslovnih tveganj in njihovega obvladovanja. Za leto 2010 so ukrepe za obvladovanje tveganj začeli predstavljati po posameznih trgih in področjih delovanja, kar je tudi vzrok, da se je pomembno zvišal obseg razkritih strategij in ukrepov obvladovanja tveganj.

Telekom Slovenije je edino podjetje med doslej proučevanimi v naši raziskavi, ki konkretno pove, kako pogosto spremlja izvajanje ukrepov in edino, ki sploh poroča o pogostosti poročanja o učinkovitosti sprejetih ukrepov. To pove stavek: »Redno poročanje o tveganjih poteka ob koncu vsakega trimesčja, medtem ko se izvajanje ukrepov za obvladovanje tveganj spremlja mesečno (Letno poročilo Telekom Slovenije 2010, 34).« Kot pozitivno ocenjujemo tudi to, da tistega, kar je bilo predstavljeno že v poslovnem poročilu, ne ponavljajo še enkrat v računovodskem poročilu, kjer podrobneje razkrivajo obvladovanje finančnih tveganj.

– PETROL, d.d.

V Tabeli 7 povzemamo število razkritih tveganj v letnih poročilih družbe Petrol, d.d., glede na vsebino stavkov, ki opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje.

Tudi pri družbi Petrol je v letnem poročilu za leto 2007 zaznati pomembno spremembo v poročanju o tveganjih. Poleg tega, da so začeli poročati o kvantitativnih kriterijih za ocenjevanje tveganj, so v računovodsko poročilo vključili tudi posebno poglavje, imenovano »Tveganja«, v katerem so začeli podrobneje opisovati obvladovanje finančnih tveganj. Analizo občutljivosti poslovnega izida na spremembo obrestnih mer so v obliki grafičnega prikaza začeli predstavljati tudi v poslovnem poročilu. V letih 2008-2010 so več pozornosti pri poročanju posvetili finančnim tveganjem, kar je zaradi krize razumljivo.

Družba Petrol je edina izmed do sedaj obravnavanih, ki v letnih poročilih poroča tudi o sestavi poročil o upravljanju s tveganji, ki ga Odbor za poslovna tveganja letno predloži v sprejem upravi družbe. V zvezi z vsebino takšnega poročila je zapisano: »V prvem kvartalu leta 2009 smo pripravili poročilo o poslovnih tveganjih skupine Petrol za leto 2008, v katerem so zajeti rezultati zadnjega ocenjevanja poslovnih tveganj (ocenjevanje je bilo izvedeno konec leta 2008), pregled realizacije priporočil za obvladovanje poslovnih tveganj iz preteklega obdobja in podana nova priporočila za še uspešnejše obvladovanje poslovnih tveganj (Letno poročilo Petrol 2009, 37) «.

Tabela 7: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja Petrol, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	41 (37)	51 (49)	58 (55)	59 (54)	56 (52)
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	1	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	3	2	1	0
- pogostost spremljanja	1	4	4	6 (5)	2
- kvalitativni kriteriji	2	7	15	13	18
- kvantitativni kriteriji	0	22	22	29	24
- register tveganj	18	18	20	20	20
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	55 (51)	98 (93)	96 (90)	95 (81)	104 (93)
- pristojnost odločanja	1	2 (1)	2	0	0
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	0	2	2	1	2
- učinkovitost ukrepov	0	1	3	5	9
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	3	4	3	1	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	13	12	25	47	58
SKUPAJ	134	224	253	277	293
	(126)	(216)	(244)	(257)	(278)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Med doslej opazovanimi podjetji smo pri Petrolu zasledili tudi konkreten podatek o pogostosti ocenjevanja tveganj, in sicer je to izraženo s stavkom: »Da bi dosegli navedene cilje, se vsaj vsaki dve leti oceni pomembnost posameznih poslovnih tveganj glede na spremenjene okoliščine zunanjega in notranjega okolja (Letno poročilo Petrol 2010, 20).« Zaradi vsega tega, vsebino letnega poročanja o tveganjih družbe Petrol ocenjujemo kot dokaj solidno in v opazovanem obdobju vidno izboljšano.

– POSLOVNI SISTEM MERCATOR, d.d.

Iz Tabele 8 je razviden obseg poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Poslovni sistem Mercator, glede na vsebino razkritih tveganj.

Kakovost vsebine poročanja o tveganjih družbe Mercator se je v opazovanih letnih poročilih spreminjala. V letnem poročilu za leto 2006 je bilo upravljanje s tveganji zelo skopo predstavljeno, opisov tveganj niso podajali, ukrepi za obvladovanje tveganj pa so bili povsem splošni. Kvalitativne kriterije o stopnji izpostavljenosti tveganjem so razkrili samo za finančna tveganja, kot pozitivno pa ocenjujemo to, da v računovodskem poročilu finančnih tveganj še niso predstavljali dvakrat, in sicer enkrat za Skupino, drugič pa za družbo Mercator, kakor so s tem začeli v letnem poročilu za leto 2007. Poročanje o tveganjih za leto 2007 ocenjujemo kot pomembno izboljšano, saj so grafično predstavili tudi obseg izpostavljenosti nefinančnim tveganjem, prikazali so analizo občutljivosti, nekoliko več pa je tudi razlag tveganj.

Tabela 8: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja PS Mercator, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	13	30 (22)	35 (25)	50 (40)	72 (48)
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	1	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	3	5 (3)	4 (2)	6 (2)	6 (2)
- pogostost spremljanja	2	4 (2)	0	1	13 (11)
- kvalitativni kriteriji	8 (1)	39 (31)	12 (10)	12 (10)	33 (23)
- kvantitativni kriteriji	0	40	43	54	56 (49)
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	47	72 (48)	78 (60)	79 (61)	103 (80)
- pristojnost odločanja	2	0	0	0	0
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	1	0	0	4	6 (4)
- učinkovitost ukrepov	1	0	0	2	4
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	2
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	27	40	43	42	57
SKUPAJ	104	230	215	250	352
	(103)	(186)	(183)	(216)	(280)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Letni poročili za leti 2008 in 2009 ocenjujemo kot nekoliko slabši v primerjavi z letom 2007, saj več ne poročajo o obsegu izpostavljenosti posameznim tveganjem, kakor so prejšnji dve leti. Kot takšna smo šteli samo stavke, ki govorijo o povečanju/zmanjšanju tveganj. Tudi v letu 2010 poročajo samo o skupni izpostavljenosti vsem vrstam tveganj, za posamična tveganja pa prikazujejo ocenjen obseg izpostavljenosti posameznim tveganjem v prihodnjem letu glede na obseg izpostavljenosti v letu 2010, vendar pa nikjer ni izrecno povedano, kakšen je bil v tem letu obseg izpostavljenosti posameznim tveganjem, kar bi bralcu dalo jasnejšo sliko o tveganosti preteklega in prihodnjega poslovanja. Kljub temu pa ocenjujemo letno poročilo za leto 2010 kot nekoliko boljše v primerjavi s prejšnjima letoma, saj je nekaj stavkov v zvezi z obvladovanjem tveganj moč najti tudi v poročilu uprave, poleg tega pa za vsako vrsto tveganja konkretno povejo kako pogosto (kvartalno, dnevno,...) ga spremljajo, česar do sedaj, pri ostalih družbah, še nismo zasledili.

– ŽITO, d.d.

Tabela 9 prikazuje seštevek stavkov o tveganjih glede na vsebino razkritja za podjetje Žito, d.d.

Poročanje družbe Žito se je opazovanem petletnem obdobju pomembno izboljšalo. Letni poročili za leti 2006 in 2007, glede na obseg in vsebino razkritih informacij o tveganjih, ocenjujemo kot zelo slabi in precej v zaostanku z letnimi poročili za isti obdobji ostalih slovenskih družb. Poročajo namreč samo o svoji izpostavljenosti finančnim tveganjem, pri

tem pa nefinančnih tveganj niti ne omenjajo, kot da se z njimi sploh ne bi soočali, kar pa glede na naravo njihove dejavnosti, pa tudi glede na njihovo velikost in udeležnost na slovenskem in številnih tujih trgih, težko verjamemo. V letnem poročilu za leto 2007 so sicer predstavili tudi analizo občutljivosti poslovnega izida na spremembo obrestnih mer, kar je posledica upoštevanja MSRP 7, kljub temu pa njihovo poročanje o tveganjih ocenjujemo kot pomanjkljivo.

Tabela 9: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih podjetja Žito, d.d.

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	13	14	26	34	58 (52)
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	0	1	1	1
- pogostost spremljanja	1	1	1	1	1
- kvalitativni kriteriji	3	3	3	10	22 (20)
- kvantitativni kriteriji	0	38	44	56	27
- register tveganj	0	0	0	0	35
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	20	22	38	50	76 (68)
- pristojnost odločanja	0	0	0	0	0
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	0	0	0	3 (2)	3
- učinkovitost ukrepov	0	0	1	1	1
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	1
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	7	9	12	13	13
SKUPAJ	44	87	126	169 (168)	238 (222)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Za leto 2008 so v poslovno poročilo vključili posebno poglavje, kjer povsem splošno predstavljajo tudi poslovna tveganja in opisujejo vpliv gospodarske krize, na predstavitev finančnih tveganj pa se sklicujejo na računovodsko poročilo. Pomembno izboljšanje v razkrivanju tveganj pa je zaznati v letnem poročilu za leto 2010. Opisovati so začeli nekatere nove vrste tveganj, ki so jih predstavili tudi v posebni tabeli, vključno z njihovimi opisi, načini obvladovanja in obsegi izpostavljenosti posameznim tveganjem. V poslovnem poročilu med nabavnimi tveganji prikazujejo tudi analizo občutljivosti poslovnega izida na spremembo nabavnih cen strateških surovin, torej cenovno tveganje, česar ostala podjetja niso prikazovala. V uvodnem delu poglavja o tveganjih splošno predstavljajo tudi postopek ravnanja s tveganji, izpostavljenost posameznim tveganjem pa prikazujejo tudi s pomočjo strateškega zemljevida tveganj. Po našem mnenju je bilo v letnih poročilih 2006-2008 poročanje o tveganjih družbe Žito najslabše med izbranimi slovenskimi podjetji, prav zato pa se toliko bolj odrazi izboljšanje v letnem poročilu za leto 2010.

6.4 Analiza podatkov in rezultati poročanja o tveganjih izbranih tujih nefinančnih družb

6.4.1 Skupni obseg poročanja o tveganjih

V Tabeli 10 za vsako tujo družbo povzemamo rezultate štetja stavkov, ki govorijo o tveganjih in njihovem obvladovanju.

Tabela 10: Skupni obseg poročanja o tveganjih izbranih tujih družb v obdobju 2006-2010

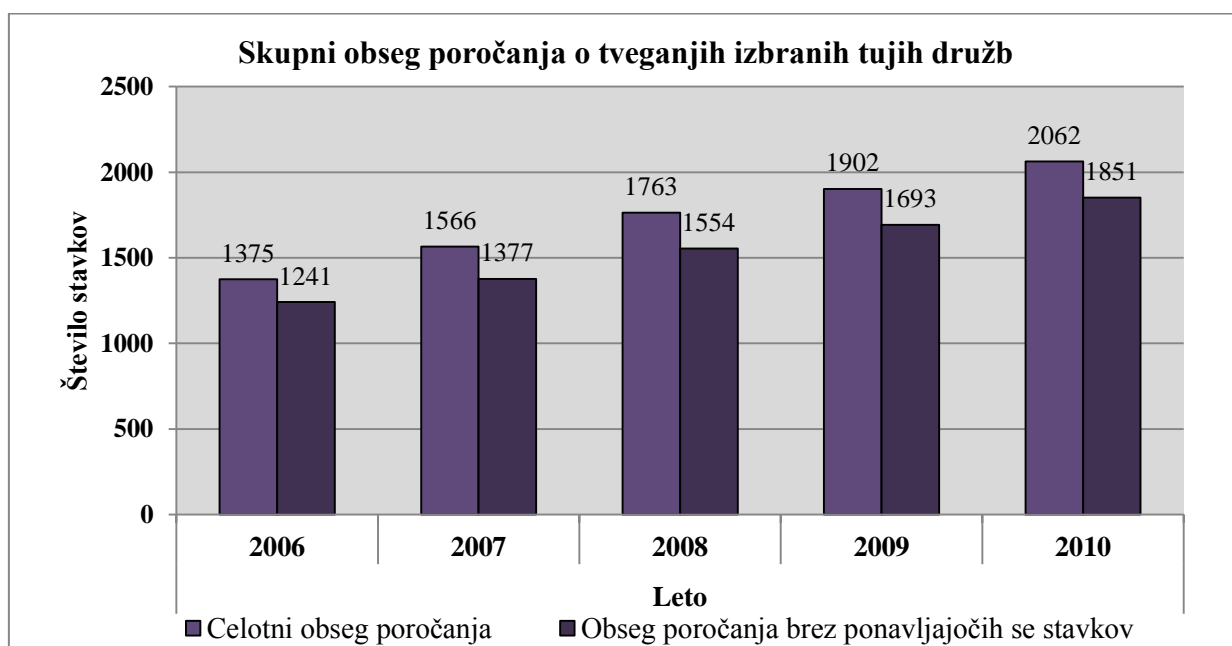
DRUŽBA	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
Electrolux	380 (343)	253 (217)	285 (260)	321 (293)	320 (292)
Letališče Dunaj	84	150 (147)	145 (143)	157 (156)	207 (206)
GlaxoSmithKline	241	244	262	304	308
Portugal Telecom	42	89	63	89	124
Total	344 (247)	477 (327)	547 (365)	538 (358)	567 (385)
Metro	147	189	237	241	292
Unilever	137	164	224	252	244
SKUPAJ	1375 (1241)	1566 (1377)	1763 (1554)	1902 (1693)	2062 (1851)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Iz tabele 10 je razvidno, da se je obseg poročanja o tveganjih v obdobju od leta 2006 do leta 2010 pri izbranih tujih družbah povečeval, in sicer se je skupno povečal za 50 odstotkov. Iz leta v leto je bilo povečanje bolj ali manj enakomerno, kar pomeni, da v nobenem obdobju ni bilo nekega velikega porasta v poročanju glede na prejšnje leto. Z raziskavo dobljene rezultate prikazujemo še grafično.

Grafikon 2: Skupni obseg poročanja o tveganjih v letnih poročilih izbranih tujih družb

6.4.2 Obseg poročanja o tveganjih po vsebini razkritij

– ELECTROLUX

V Tabeli 11 prikazujemo vsebino poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Electrolux.

Tabela 11: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Electrolux

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	214 (192)	87 (84)	103 (101)	121 (115)	130 (125)
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	2	4 (3)	2	2	2
- pogostost spremljanja	2 (1)	2 (1)	1	1	1
- kvalitativni kriteriji	0	0	0	0	0
- kvantitativni kriteriji	15	31 (14)	57 (40)	57 (39)	59 (42)
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	114 (102)	98 (87)	97 (91)	110 (106)	104 (99)
- pristojnost odločanja	7 (5)	7 (4)	3	4	3 (2)
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	2	1	0	0	1
- učinkovitost ukrepov	0	0	0	4	1
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	24	23	22	22	19
SKUPAJ	380 (343)	253 (217)	285 (260)	321 (293)	320 (292)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

V letnem poročilu za leto 2006 je bil obseg poročanja bistveno večji kot v letnih poročilih za ostala obdobja, saj so kot zadnje poglavje vključili tudi obsežno poročilo o tveganjih, ki so ga v letnem poročilu v obliki 20-F predložili borznemu regulatorju v ZDA (to je SEC), ker njihove delnice kotirajo tudi na eni izmed tamkajšnjih borz. To poročilo vsebuje 149 stavkov in v primeru, da ga ne bi vključili v letno poročilo namenjeno delničarjem, bi bil obseg poročanja manjši kot v letnem poročilu za leto 2007. Poročilo regulatorju se od klasičnega letnega poročila razlikuje le po tem, da so opisi tveganj bolj podrobni.

Poročanje o tveganjih družbe Electrolux ocenjujemo kot zelo dobro, saj zelo obsežno opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje, prav tako v vseh letnih poročilih prikazujejo tudi analize občutljivosti poslovnega izida na spremembe obrestnih mer, deviznih tečajev in cen ključnih surovin. Poročajo tudi o tem, da pri ocenjevanju določenih tveganj uporabljajo metodo tvegane vrednosti (Value at risk, VaR), kar bi lahko povezano tudi z zahtevami regulatorja v ZDA. Pogrešamo pa razkrivanje tega, katera tveganja od naštetih in opisanih so za njih najpomembnejša, torej kakšna je verjetnost (nizka, srednja, velika), da se bo zgodil nek dogodek, ki bo negativno vplival na poslovanje podjetja. Gre za

kvalitativne ocene izpostavljenosti tveganjem, ki smo jih sicer zasledili pri vseh izbranih slovenskih družbah. Rečemo lahko, da se je v opazovanih letnih poročilih povečal obseg poročanja, saj so vsako leto podrobneje opisovali tveganja in njihovo obvladovanje, medtem ko se vrste razkritij niso spreminjale.

– LETALIŠČE DUNAJ (FLUGHAFEN WIEN)

Iz Tabele 12 je razviden obseg poročanja o tveganjih družbe Letališče Dunaj glede na vsebino razkritih tveganj.

Tabela 12: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Letališče Dunaj

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	22	34	41	51	70
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	5	6	1	1	1
- pogostost spremljanja	1	1	0	1	0
- kvalitativni kriteriji	4	3 (2)	3 (2)	2 (1)	2 (1)
- kvantitativni kriteriji	0	17	18	19	20
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	40	68 (67)	63 (62)	60	89
- pristojnost odločanja	0	0	1	1	1
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	3	3	3	3	3
- učinkovitost ukrepov	1	0	0	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	1	1
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	8	18	15	18	20
SKUPAJ	84	150 (147)	145 (143)	157 (156)	207 (206)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

Pri družbi Flughafen Wien se je obseg poročanja o tveganjih v opazovanih letnih poročilih povečal za 150 odstotkov. Največji porast je zaznati v letnem poročilu za leto 2007, ko se je glede na prejšnje leto skoraj podvojil, saj so tveganja in ukrepe za njihovo obvladovanje začeli predstavljati nekoliko bolj obsežno. Kot sami pravijo, pa jih MSRP 7 zavezuje k kvantitativnim razkritjem, zato prikazujejo analizo občutljivosti poslovnega izida in kapitala na spremembo obrestnih mer, vključno z opisom predpostavk, na katerih je bila analiza občutljivosti pripravljena.

Tudi v letnem poročilu za leto 2010 se je pomembneje povečal obseg poročanja, saj so v poslovnem poročilu začeli bolj podrobno opisovati nefinančna tveganja, poleg tega pa so poročali tudi o nekaterih novih tveganjih, ki jih prejšnja leta niso razkrivali, bodisi zato, ker se z njimi sploh niso soočali, ali pa takrat še niso bila pomembna za obstoj družbe. V letnem poročilu za leto 2009 smo zasledili tudi razkritje tega, kdo poroča in komu poroča o

obvladovanju tveganj. To pravi stavek: »Uprava posreduje revizorskemu odboru in nadzornemu svetu redna poročila o ravnanju s tveganji (Letno poročilo 2009, 86)«. Kot smo videli pri doslej opazovanih podjetjih, pa so informacije o tem le redko vključene v letna poročila.

Kvalitativne informacije o obsegu izpostavljenosti posameznim tveganjem prikazujejo samo za nekatera finančna tveganja. V poslovnem poročilu v okviru poglavja o tveganjih predstavljajo tudi tveganja, povezana z načrti za širitev letališča in razvojem novih področij svojega poslovanja. Gre za tveganja, povezana z razvojnimi strategijami, kar ocenjujemo kot pozitivno, saj tega pri ostalih doslej opazovanih družbah nismo zasledili. To pa nujno ne pomeni, da so druge družbe manj razvojno naravnane. Možno je namreč, da v povezavi z razvojnimi strategijami tveganj ne zaznajo oziroma se jim ne zdijo pomembna, da bi o njih poročali v letnih poročilih.

– GLAXOSMITHKLINE

V Tabeli 13 povzemamo število razkritih tveganj v letnih poročilih družbe GlaxoSmithKline, glede na vsebino stavkov, ki opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje.

Tabela 13: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe GlaxoSmithKline

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	133	134	133	157	167
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	2	2	2	3	2
- pogostost spremljanja	0	0	0	0	2
- kvalitativni kriteriji	0	0	0	0	0
- kvantitativni kriteriji	4	24	26	30	37
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	64	51	62	73	62
- pristojnost odločanja	3	3	3	3	3
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	5	6	5	7	7
- učinkovitost ukrepov	0	0	0	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	2	1	2	2	2
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	28	23	29	29	26
SKUPAJ	241	244	262	304	308

Vir: Lastna raziskava.

Družba GlaxoSmithKline je multinacionalna farmacevtska družba, zato pa med nefinančnimi tveganji opisujejo predvsem tveganja, ki so značilna za farmacevtsko industrijo. Kar nas je pri njihovem poročanju najbolj zmotilo, je to, da za nefinančna tveganja ne razkrivajo s kakšnimi ukrepi in strategijami jih obvladujejo. Ukrepe in strategije za obvladovanje tveganj tako navajajo samo za finančna tveganja, za katera

prikazujejo tudi analizo občutljivosti. Obseg kvantitativnih ovrednotenj tveganj se je pomembno povečal v letnem poročilu za leto 2007, ko so bila tovrstna razkritja zahtevana v MSRP 7, nato pa je bil vsako leto večji.

V opazovanih letnih poročilih se je skupni obseg poročanja o tveganjih in njihovem obvladovanju povečal za 27 odstotkov, kar ni tako veliko v primerjavi s povečanjem obsega poročanja slovenskih podjetij, pa tudi nekaterih tujih. Največji porast je zaznati v letnem poročilu za leto 2009, ko so opisali tudi tveganja, povezana s posledicami finančne krize, ki je vplivala na njihovo poslovanje.

Med proučevanimi je prva družba, ki poleg predstavljenih tveganj bralca letnega poročila opozori tudi na obstoj drugih tveganj in negotovosti, ki lahko negativno vplivajo na uspešnost družbe, vendar pa v času poročanja za družbo niso bila pomembna oziroma se jih v tistem trenutku družba ni zavedala. Predstavljajo tudi tveganja, ki izhajajo iz sprememb računovodskih standardov, s katerimi se navsezadnje soočajo vsa opazovanja podjetja, vendar pa pri nobenem nismo zasledili opisa tega tveganja.

– PORTUGAL TELECOM

Tabela 14 prikazuje seštevek stavkov o tveganjih glede na vsebino razkritja za podjetje Portugal Telecom po posameznih letih.

Tabela 14: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Portugal Telecom

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	9	35	26	36	38
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	0	0	0	0
- pogostost spremljanja	0	0	0	0	0
- kvalitativni kriteriji	0	0	0	0	0
- kvantitativni kriteriji	0	8	8	6	4
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	19	30	17	33	65
- pristojnost odločanja	1	1	2	2	2
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	3	3	1	1	1
- učinkovitost ukrepov	0	0	0	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	10	12	9	11	14
SKUPAJ	42	89	63	89	124

Vir: Lastna raziskava.

Poročanje o tveganjih družbe in Skupine Portugal Telecom nas je negativno presenetilo. Glede na njihovo velikost, poslovanje na skoraj vseh kontinentih in kotacijo delnic obvladujoče družbe tudi na borzi v New Yorku, smo pričakovali, da bodo tudi v letnih

poročilih delničarjem obsežno in poglobljeno razkrivali tveganja in njihovo obvladovanje. Vendar pa temu ni tako. V letnih poročilih opazovanih obdobjih se je sicer obseg poročanja povečal, vsebina pa nekoliko izboljšala, kljub temu pa njihovo poročanje ocenjujemo kot slabše v primerjavi z drugimi izbranimi tujimi, pa tudi slovenskimi podjetji.

V letnem poročilu za leto 2006 so finančna tveganja predstavili v poročilu o upravljanju, skupaj z nefinančnimi tveganji, oboja povsem splošno, kar je razvidno tudi iz majhnega števila stavkov. V letnem poročilu za leto 2007 so finančna tveganja podrobneje predstavili v računovodskem poročilu, prikazali pa so tudi analizo občutljivosti, kar je posledica upoštevanja MSRP 7. V letnem poročilu za leto 2008 pa nefinančnih tveganj sploh niso predstavili, niti jih omenili, kot da se naenkrat z njimi več ne bi soočali. Nekoliko bolj izrazito izboljšanje v razkrivanju tveganj smo opazili v letnem poročilu za leto 2010, ko so tveganjem in njihovem obvladovanju v poslovnem poročilu namenili posebno poglavje, poleg tega pa so obvladovanje tveganj začeli nekoliko bolj podrobno opisovati.

Svoj odnos do tveganj in njihovega obvladovanja izrazijo tudi s stavkom (Letno poročilo 2007, 184): »Portugal Telecom je začel prednostno ugotavljati in vrednotiti tveganja, ko je SEC določil, da morajo biti te vsebine poročane skupaj z računovodskimi izkazi«. Iz tega sklepamo, da je to področje za njih pomembno le v tolikšni meri, da izpolnijo zahteve regulatorja, torej samo stvar nuje, brez zavedanja o koristih tovrstnega poročanja. Obvladovanju tveganj ne pripisujejo pomembnosti, kaj šele da bi kakovostno poročali o tem.

– TOTAL

Poročanje ene največjih naftnih družb na svetu, družbe Total, ocenjujemo kot zelo dobro. To, da je poglavje o tveganjih opremljeno celo s posebnim kazalom vsebine, pove veliko o njihovem odnosu do tveganj. Njihovo poročanje o tveganjih je zelo obsežno in se je v opazovanih letnih poročilih povečalo za 65 odstotkov. Zelo podrobno poročajo o različnih vrstah nefinančnih tveganj in ravnanju z njimi. V poslovnem poročilu poročajo tudi o finančnih tveganj, vključno s kvantitativnimi ovrednotenji teh tveganj, kar potem ponovijo v računovodskem poročilu s povsem enakimi stavki.

V Tabeli 15 povzemamo število razkritih tveganj v letnih poročilih družbe Total, glede na vsebino stavkov, ki opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje.

Od poročanja ostalih družb se poročanje družbe Total razlikuje po velikem obsegu kvantitativnih ovrednotenj tveganj. Prikazujejo analizo občutljivosti poslovnega izida, sredstev in obveznosti na spremembo obrestnih mer, na spremembo deviznih tečajev in na spremembo marž evropskih rafinerij. Kot mero tveganja uporabljajo tudi metodo tvegane vrednosti (VaR) in tako prikazujejo izračune možnih izgub iz naslova trgovanja s plinom in električno energijo, s 95-odstotno gotovostjo izračuna. Obsežna kvantitativna razkritja so verjetno posledica tega, da vrednostni papirji te družbe kotirajo na eni izmed borz v ZDA, zato pa mora družba takšne in podobne podrobne informacije o tveganjih posredovati tamkajšnjemu regulatorju v letnih in medletnih poročilih.

Tabela 15: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Total

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	78 (72)	107 (97)	131 (115)	113 (97)	118 (103)
- odgovornost za ugotavljanje	1	1	2	1	2
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	4 (3)	2	3	3
- pogostost spremljanja	4 (3)	5 (3)	6 (4)	9 (5)	7 (4)
- kvalitativni kriteriji	4 (2)	4 (2)	4 (2)	4 (2)	4 (2)
- kvantitativni kriteriji	88 (43)	143 (77)	196 (97)	175 (85)	177 (87)
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	152 (112)	188 (122)	177 (116)	199 (134)	220 (152)
- pristojnost odločanja	7 (4)	8 (5)	7 (5)	8 (5)	8 (4)
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	1	1	3	5	6
- učinkovitost ukrepov	0	0	0	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	0	0	0	0	0
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	9	16	19	21	22
SKUPAJ	344 (247)	477 (327)	547 (365)	538 (358)	567 (385)

Vir: Lastna raziskava.

Opomba: Števila v oklepajih predstavljajo obseg poročanja o tveganjih brez ponavljajočih se stavkov.

V poročilu o tveganjih razkrivajo tudi njihovo politiko sklepanja zavarovanj in strategije, ki jih pri tem izvajajo. Tako poglobljeno in obsežno poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju pa kaže na to, da je obvladovanje tveganj del njihovega vsakodnevnega poslovanja in mu posvečajo veliko pozornosti.

– METRO

Iz Tabele 16 je razviden obseg poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Metro, glede na vsebino razkritij tveganj.

Skupni obseg poročanja družbe in Skupine Metro se je v opazovanih letnih poročilih skoraj podvojil. Največji porast v poročanju je zaznati v letnem poročilu za leto 2007, predvsem zaradi kvantitativnih ovrednotenj tveganj, katerih leto prej še niso prikazovali. V letnih poročilih za leti 2008 in 2010 se je povečal obseg opisov tveganj in ukrepov za njihovo obvladovanje, saj so poročali o nekaterih novih tveganjih, kot so tveganja, povezana s finančno krizo, z mednarodno širitvijo in z internetno prodajo.

Družba Metro je prva izmed opazovanih družb, ki se zaveda tudi pomena priložnosti in ne samo nevarnosti, ki izhajajo iz tveganj, oziroma vsaj takšno zavedanje sporoča v svojem letnem poročilu. To pove stavek (Letno poročilo 2008, 114): »Pravočasno prepoznavanje in izkoriščanje priložnosti je podjetniška dolžnost in zagotavlja dolgoročni uspeh«.

Nevarnosti in priložnosti vidijo kot dve različni stvari in je zato tudi odgovornost za njihovo zaznavanje v pristojnosti različnih organov.

Tabela 16: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Metro

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	38	40	50	50	80
- odgovornost za ugotavljanje	1	1	2	3	2
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	1	1	1	4	2
- pogostost spremljanja	2	1	1	1	2
- kvalitativni kriteriji	2	2	2	1	2
- kvantitativni kriteriji	0	40	59	57	56
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	74	76	92	97	119
- pristojnost odločanja	2	3	3	3	2
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	8	8	7	6	10
- učinkovitost ukrepov	0	0	0	0	0
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	3	2	5	3	2
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	16	15	15	16	15
SKUPAJ	147	189	237	241	292

Vir: Lastna raziskava.

Poročanje o tveganjih družbe Metro ocenjujemo kot dokaj dobro, saj ne poročajo samo o vrstah tveganj in o ukrepih za njihovo zmanjšanje oziroma odpravo, ampak je kar nekaj stavkov namenjenih tudi spremljanju učinkovitosti sprejetih ukrepov, med katerimi je tudi ta (Letno poročilo 2010, 130): »Vsak naš manager je na svojem področju odgovoren za nadzor nad izvajanjem ukrepov in za spremljanje učinkovitosti upravljanja s tveganji«. Kvalitativnih ovrednotenj tveganj je zelo malo in se nanašajo le na finančna tveganja. Primer takšnega stavka je: »Izpostavljenost Skupine Metro kreditnemu tveganju je majhno.«

– UNILEVER

Poročanje družbe Unilever v izbranih obdobjih ocenjujemo kot pomembno izboljšano, predvsem v obsegu poročanja, saj se vsebine razkritij o tveganjih in ravnanju z njimi niso toliko spreminjale. V računovodskem delu letnega poročila za leto 2007 so začeli podrobneje opisovati finančna tveganja, kar bi lahko bilo povezano s tovrstnimi zahtevami MSRP 7. Vendar pa ta standard na njihovo poročanje ni vplival tako močno kot na poročanje nekaterih drugih podjetij. Pozna se namreč, da so delnice te družbe uvrščene na borzo v ZDA, saj so že v letnem poročilu za leto 2006 opisovali finančne instrumente in z njimi povezana tveganja ter prikazali tudi analizo občutljivosti.

Tabela 17 prikazuje seštevek stavkov o tveganjih glede na vsebino razkritja za družbo Unilever.

Tabela 17: Obseg in vsebina poročanja o tveganjih v letnih poročilih družbe Unilever

	Število stavkov				
	2006	2007	2008	2009	2010
UGOTAVLJANJE TVEGANJ					
- opis tveganj	44	56	79	91	92
- odgovornost za ugotavljanje	0	0	0	0	0
MERJENJE, OCENJEVANJE TVEGANJ					
- kdo spremlja, komu poroča	0	0	1	0	0
- pogostost spremljanja	1	1	1	0	0
- kvalitativni kriteriji	1	0	0	0	0
- kvantitativni kriteriji	15	9	7	10	10
- register tveganj	0	0	0	0	0
STRATEGIJE, UKREPI OBVLADOVANJA					
- strategije, ukrepi	55	73	107	122	115
- pristojnost odločanja	1	1	1	2	1
SPREMLJANJE UČINKOVITOSTI					
- spremljanje učinkovitosti	4	5	7	6	6
- učinkovitost ukrepov	0	0	0	2	2
- potrebni korektivni ukrepi	0	0	0	0	0
- poročanje o učinkovitosti	1	1	2	1	1
- ocena ranljivosti po izvedbi ukrepov	0	0	0	0	0
DRUGO	15	18	19	18	17
SKUPAJ	137	164	224	252	244

Vir: Lastna raziskava.

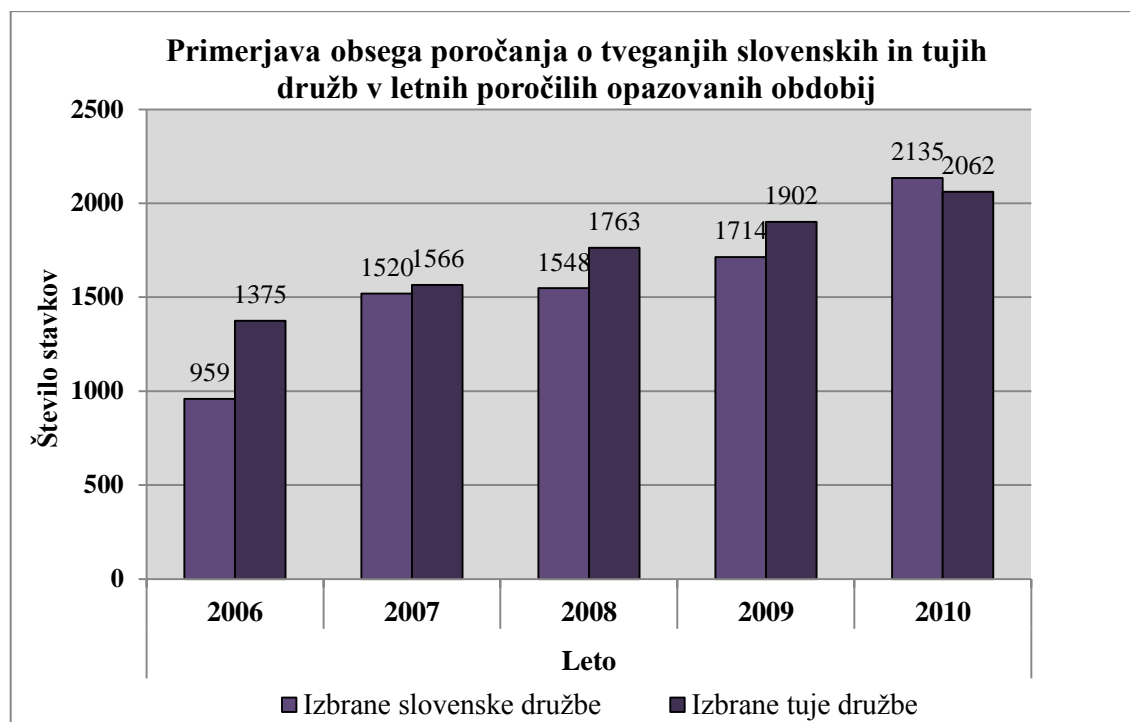
Obseg poročanja o tveganjih se je močneje kot v letu 2007 povečal v letu 2008. Menimo, da je takšen porast v poročanju posledica gospodarske krize, saj so predstavili tudi svoje obete za prihodnost in s tem povezana tveganja, ki so večinoma posledica kriznih razmer. Veliko podrobneje so opisali tako finančna kot tudi nefinančna tveganja in načine njihovega obvladovanja. Menimo, da se pri nobenem od obravnavanih podjetij ni vpliv gospodarske krize tako močno izrazil kot pri poročanju te družbe.

Poročanje o tveganjih družbe Unilever ocenjujemo kot eno boljših poročanj med izbranimi podjetji. Prepričalo nas je njihovo podrobno opisovanje tveganj in ukrepov za obvladovanje teh, iz česar lahko bralec letnega poročila jasno razbere, kakšno je stanje v podjetju in s kakšnimi razmerami se družba sooča. Prav tako kot pri ostalih tujih podjetjih tudi pri družbi Unilever pogrešamo kvalitativna ovrednotenja tveganj, ki bi bralcu letnega poročila dala jasnejšo sliko o tem, katera tveganja so po ocenah družbe tista, ki najbolj ogrožajo uspešnost in obstoj družbe.

6.5 Primerjava poročanja o tveganjih v letnih poročilih izbranih slovenskih in tujih nefinančnih družb

Analiza vsebine je jasno pokazala trend povečevanja obsega poročanja o tveganjih in njihovem obvladovanju v letnih poročilih tako slovenskih kot tudi tujih družb za obdobja od leta 2006 do vključno leta 2010. Da bomo lažje primerjali spreminjanje obsega poročanja slovenskih in tujih družb, rezultate o celotnem obsegu poročanja slovenskih in tujih družb prikazujemo grafično.

Grafikon 3: Primerjava obsega poročanja o tveganjih izbranih slovenskih in tujih družb v letnih poročilih za obdobja od leta 2006 do 2010

Iz grafikona je razvidno, da so slovenske družbe sprva poročale manj kot tuje družbe, vendar se je obseg njihovega poročanja povečeval in v letnem poročilu za leto 2010 bil že višji kot obseg poročanja tujih družb. Skupni obseg poročanja slovenskih družb v letnih poročilih za opazovana obdobja se je bolj povečal kot obseg poročanja tujih družb. Medtem ko so slovenske družbe v letnem poročilu za leto 2010 poročale več kot dvakrat toliko kot za leto 2006, se je pri tujih družbah obseg poročanja povečal le za 50 odstotkov. Največjo razliko v obsegu poročanja slovenskih in tujih družb je zaznati v letnem poročilu za leto 2006, saj smo pri slovenskih družbah prešteli 30 odstotkov manj stavkov o tveganjih in njihovem obvladovanju kot pri tujih družbah. V letnih poročilih za leto 2007 se je obseg poročanja slovenskih družb pomembno povečal, ko se je skoraj izenačil z obsegom poročanja tujih družb. Takšen porast je zelo verjetno posledica upoštevanja MSRP 7, ki ga morajo vse izbrane družbe upoštevati od 1. 1. 2007. Pri tujih družbah se skupni obseg poročanja za leto 2007 ni tako močno povečal. Menimo, da je to povezano s tem, da vrednostni papirji večine izbranih tujih družb kotirajo na organiziranih trgih v ZDA, zato so morale te družbe takšna razkritja kot jih zahteva MSRP 7 že prej vključevati v svoja letna in medletna poročila Komisiji za vrednostne papirje in borze (SEC) in so jih zato vključevale tudi v letna poročila namenjena delničarjem. Tako uvedba MSRP 7 ni vplivala tako močno na poročanje tistih tujih družb, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v ZDA.

Tako nekatere slovenske kot tudi nekatere tuje družbe večkrat v letnem poročilu ponovijo razkritja finančnih tveganj in ravnanja z njimi. Tako jih predstavljajo v poslovnem poročilu, nato pa še enkrat v računovodskem poročilu v povezavi s finančnimi instrumenti. Po priporočilih stroke pa podvajanje informacij o tveganjih in njihovem obvladovanju ni

zaželeno, poleg tega pa tudi napotki za uporabo MSRP 7 govorijo o potrebnem sklicevanju na že predstavljeno v poslovnem oziroma računovodskem poročilu.

Skupno vsem družbam, tako slovenskim kot tujim, je to, da podajajo predvsem opise tveganj, vzroke za njihov nastanek ter cilje, ukrepe in strategije za njihovo obvladovanje. Le redka podjetja pa poročajo o ugotavljanju tveganj in spremljanju tveganj, pa še to večinoma povsem splošno, brez informacij, ki bi uporabniku letnega poročila dale jasno podobo o ureditvi ravnanja s tveganji v podjetju. Tako večina družb o pogostosti spremljanja ne pove nič konkretnega, ampak samo, da jih spremlja redno, periodično, trajno. Tudi o učinkovitosti, spremljanju učinkovitosti ukrepov in poročanju o učinkovitosti obvladovanja tveganj podjetja le malo poročajo. Tovrstna razkritja niti niso neposredno zahtevana v institucionalnih zakonodajah, niti v mednarodnih računovodskih standardih, kar je zelo verjetno tudi razlog za takšno prakso poročanja.

Le nekatere tuje družbe predstavljajo tveganja v kontekstu razvojnih strategij. Opaziti je tudi moč, da nekatere slovenske in tiste tuje družbe, katerih vrednostni papirji niso predmet organiziranega trgovanja v ZDA, zelo malo in povsem splošno poročajo o nefinančnih tveganjih, kar bi lahko bilo povezano tudi s tem, da ne obstajajo zakonske zahteve, ki bi neposredno izpostavljale poročanje o drugih, nefinančnih tveganjih. Vendar pa je potrebno priznati, da se je obseg poročanja o nefinančnih tveganjih v opazovanih letnih poročilih povečal, družbe pa so začele razkrivati tudi večje število nefinančnih tveganj, bodisi zato, ker prej nekatera izmed njih še niso smatrali kot pomembna, bodisi zato, ker jih kljub njihovi pomembnosti niso želeli razkriti.

Ključna razlika v vsebini poročanja slovenskih in tujih družb je ta, da slovenske družbe nekoliko bolj razkrivajo kvalitativna ovrednotenja tveganj, torej ocene verjetnosti nastanka škode (visoka, srednja, nizka) in velikosti škode (majhna, zmerna, velika), kar nekatera prikazujejo tudi s pomočjo zemljevida tveganj. Pri tujih družbah takšnih ovrednotenj tveganj skorajda ni, pa še ta se nanašajo le na nekatera finančna tveganja. To štejemo kot pomanjkljivost pri poročanju tujih družb, saj so po našem mnenju tovrstne informacije o tveganjih ključnega pomena za uporabnike letnih poročil.

Vse tuje družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v ZDA, razen družbe Portugal Telecom, so že v letnih poročilih za leto 2006 prikazovale kvantitativna ovrednotenja tveganj, bodisi s pomočjo analize občutljivosti, bodisi s pomočjo metode tvegane vrednosti, kar morajo tudi sicer poročati regulatorju v ZDA. Tako slovenske kot tudi tiste tuje družbe, katerih vrednostni papirji ne kotirajo na borzah v ZDA, pa so kvantitativna ovrednotenja tveganj začele razkrivati šele v letnih poročilih za leto 2007, ko je to od njih zahteval prej omenjen mednarodni standard. Poročanje o tveganjih družbe Portugal Telecom, ki pri poročanju pomembno izstopa, pa smo tudi sicer ocenili kot zelo slabo oziroma celo najslabše v primerjavi s poročanjem vseh ostalih izbranih družb, saj smo glede na udeležnost njihovih vrednostnih papirjev v trgovanje tudi na borzi v New Yorku, pričakovali veliko bolj obsežno razkrivanje tveganj in njihovega obvladovanja. To nam kaže na to, da nikakor ne moremo trditi, da je kakovost poročanja vseh družb, katerih vrednostni papirji kotirajo v ZDA, boljša od kakovosti poročanja slovenskih družb. Vendar pa lahko trdimo, da to velja za večino družb s sedežem v državah EU, ki kotirajo na borzah v ZDA.

Primerjava poročanja o tveganjih podjetij iz različnih dejavnosti, ne kaže na razlike v obsegu in vsebini poročanja, tako da ne moremo trditi, da se razkrivanje tveganj v kateri izmed opazovanih dejavnosti pomembneje razlikuje od poročanja družb v ostalih dejavnostih.

7 SKLEP

Podjetja se nenehno soočajo s tveganji, pri čemer se nenehno pojavljajo tudi nova tveganja, katera morajo znati v podjetju pravočasno prepoznati, jih pravilno ovrednotiti in na ustrezen način zmanjšati njihov možen negativen vpliv na uspešnost poslovanja in izkoristiti priložnosti, ki izhajajo iz tveganj. Da pa bi bilo to čim kakovostneje izvedeno, je potrebno v podjetju vzpostaviti celovit sistem ravnanja s tveganji, v katerem so jasno določene vloge in odgovornosti različnih organov pri ravnanju s tveganji ter načini in metode njihovega sprotnega spremljanja, merjenja, obvladovanja, kakor tudi spremljanja učinkovitosti njihovega obvladovanja in sprejemanja popravljalnih ukrepov.

Ker so današnje gospodarske razmere precej nestabilne, potrebujejo uporabniki letnih poročil toliko bolj tudi informacije o tveganjih v podjetju in njihovem obvladovanju, da lažje ovrednotijo sposobnost organizacije, da doseže svoje strateške cilje in s tem upraviči svoj obstoj. Pomembno je, da se podjetja zavedajo pomembnosti razkrivanja tveganj in njihovega obvladovanja v letnih poročilih, kajti s tem lahko pomembno vplivajo ne samo na svojo uspešnost in konkurenčni položaj, temveč tudi na zadovoljstvo različnih deležnikov, katerim kakovostne informacije o tveganjih in njihovem obvladovanju omogočajo lažje sprejemanje poslovnih odločitev. Poročanje o tveganjih tako postaja vedno pomembnejše področje zunanjega poročanja gospodarskih družb, ki pa je za uporabnika letnega poročila lahko dovolj kakovostno le, če je tudi celoten sistem ravnanja s tveganji v podjetju dovolj kakovostno vzpostavljen, kar pomeni, da so v podjetju tudi formalno določena pravila za ravnanje s tveganji.

Dokaz, da je poročanje o tveganjih pomembno področje zunanjega poročanja, predstavlja dejstvo, da takšno poročanje zahtevajo tudi zakonodaje in računovodski standardi. Zahteve za tovrstno poročanje se v posameznih državah EU pomembno ne razlikujejo, saj države večinoma povzemajo tovrstne zahteve po četrtni in sedmi direktivi EU na področju računovodenja. Ti direktivi povsem splošno zahtevata predstavitev bistvenih tveganj in negotovosti, pri čemer posebej izpostavljata opis ukrepov obvladovanja finančnih tveganj, kadar je to potrebno za oceno premoženjsko-finančnega položaja in uspešnosti družbe. Med institucionalnimi zahtevami držav EU pomembno izstopajo le zahteve Nemčije, katere računovodski standard velja v svetu za edini standard za celovito poročanje o tveganjih. MSRP vključujejo zahteve za tovrstno poročanje od leta 2007, katere pa se nanašajo zgolj na finančna tveganja, v zvezi s katerimi se zahtevajo tudi kvantitativna ovrednotenja tveganj. Na tovrstno poročanje podjetij pa lahko vplivajo tudi zahteve regulatorjev organiziranih trgov, ki pa se med državami razlikujejo. V državah EU so zahteve borznih regulatorjev za poročanje o tveganjih zaradi enotne regulative podobne in so precej splošne glede vsebine takšnega poročanja, medtem ko je potrebno, na primer, ameriškemu regulatorju letno in medletno posredovati posebna poročila o poslovanju, katerih del predstavlja tudi poročilo o tveganjih. Zahteve za pripravo tega pa so veliko bolj podrobne, kot zahteve borznih regulatorjev v EU.

Z raziskavo, ki smo jo izvedli na vzorcu letnih poročil sedmih slovenskih in sedmih drugih evropskih družb, ki imajo sedež v državah EU, smo proučili obseg in vsebino poročanja o tveganjih in njihovem obvladovanju, da bi preverili pravilnost trditev, ki smo si jih zastavili v začetku naloge. Večina naših trditev se je izkazalo za pravilne. Obseg poročanja o tveganjih v letnih poročilih se je v obdobju od leta 2006 do 2010 povečal, vsebina pa

izboljšala. Pomembno spremembo v poročanju o tveganjih in njihovem obvladovanju je pomenila uvedba MSRP 7, ki govori o razkritjih finančnih instrumentov ter z njimi povezanimi tveganji in ga morajo vse izbrane družbe upoštevati od 1. 1. 2007. Ocenjujemo, da je ta standard eden izmed razlogov za bistveno povečanje obsega poročanja slovenskih družb v letnih poročilih za leto 2007 v primerjavi s tistimi v letnih poročilih za leto 2006, pa tudi nekaterih tujih družb, predvsem tistih, katerih vrednostni papirji ne kotirajo na organiziranih trgih v ZDA. Zagotovo pa je k temu prispevala tudi globalna finančna kriza, ki je vplivala na poslovanje podjetij in na povečanje njihovih tveganj in negotovosti. Vsaj upamo pa lahko, da je eden izmed razlogov tudi višja raven osveščenosti družb o pomembnosti tovrstnega poročanja.

Večina slovenskih družb poroča predvsem z opisi tveganj in o načinih njihovega obvladovanja, le malo pa poročajo o procesih ravnanja s tveganji, kamor spada njihovo zaznavanje, spremljanje, ocenjevanje, pristojnost za odločanje o ukrepih, spremljanje učinkovitosti ukrepov ter poročanje o učinkovitosti. Tovrstna razkritja niti niso neposredno zahtevana v slovenski zakonodaji, niti v mednarodnih računovodskih standardih, kar je zelo verjetno tudi razlog za takšno prakso poročanja. Tudi o kvantitativnih ovrednotenjih tveganj družbe pred uveljavitvijo MSRP 7 niso poročale, ampak šele ko jih je omenjen standard zavezal k temu. Na osnovi teh ugotovitev lahko potrdimo še eno trditev, ki smo si jo zastavili, in sicer, da večina slovenskih družb poroča o tveganjih le v tolikšni meri, da minimalno izpolnjuje zakonske zahteve in zahteve standardov. Temu lahko dodamo še, da tudi pri drugih evropskih družbah vsebina poročanja ni bistveno drugačna, kljub temu, da nekatera od njih kotirajo tudi na borzah v ZDA. Prostovoljnih razkritij o tveganjih in njihovem obvladovanju je namreč malo, pa še ta so običajno povsem splošna, brez zadostnih informacij, ki bi uporabniku letnega poročila omogočile oblikovanje jasne slike o celotnem procesu ravnanja s tveganji v podjetju. Ker pa je takšno poročanje pogojeno s vzpostavitvijo kakovostnega sistema ravnanja s tveganji, bi lahko vzroke za nizko raven vsebine tovrstnega poročanja iskali tudi v nepopolni ureditvi sistema ravnanja s tveganji v podjetjih. Tako pa so tudi številna priporočila glede vsebine poročanja o tveganjih in njihovem obvladovanju, ki jih je oblikovala računovodska stroka, s strani podjetij le redko upoštevana.

Zadnja trditev naše naloge se je nanašala na kakovost poročanja o tveganjih slovenskih nefinančnih podjetij v primerjavi s tujimi nefinančnimi podjetji. V povezavi s tem lahko letna poročila vseh izbranih družb glede na njihovo kakovost razdelimo v dve skupini, in sicer na tista, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranih trgih v ZDA in tista, katerih vrednostni papirji niso predmet trgovanja na ameriških borzah. Med slovenskimi in tistimi tujimi družbami, katerih vrednostni papirji ne kotirajo v ZDA, ni pomembnih razlik v poročanju. Med slovenskimi družbami in tistimi tujimi družbami, ki kotirajo na borzah v ZDA, pa obstajajo razlike, saj so te družbe morale že od nekdaj upoštevati stroge zahteve za poročanje o tveganjih regulatorju v ZDA, kar je očitno vplivalo tudi na njihovo poročanje v letnih poročilih namenjenim delničarjem. Kakovost poročanja o tveganjih teh družb je v povprečju boljša kot kakovost poročanja slovenskih družb, saj podrobneje opisujejo tveganja in njihovo obvladovanje. Predvsem v letnem poročilu za leto 2006 je občutiti pomembno razliko v kakovosti poročanja med obema skupinama družb, saj so tiste evropske družbe, ki kotirajo v ZDA že poročale o kvantitativnih ovrednotenjih tveganj, medtem ko je bila tudi sicer kakovost poročanja o tveganjih slovenskih družb za leto 2006 bistveno slabša.

Potrebno pa je poudariti, da se je kakovost poročanja slovenskih družb v letnih poročilih za opazovana obdobja pomembno izboljšala, kar pri družbah, ki kotirajo v ZDA, ni tako očitno, saj so že prej poročala dokaj dobro. Tako lahko trditev, ki smo si jo zastavili, tudi potrdimo in dodamo, da je kakovost poročanja o tveganjih boljša pri tistih evropskih družbah, katerih vrednostni papirji kotirajo na organiziranih trgih v ZDA.

Ugotovitve, do katerih smo prišli z izvedbo raziskave pa so skladne z ugotovitvami nekaterih drugih raziskovalcev, kot sta na primer Abraham in Cox (2007; povzeto po povzeto po Azlan 2009, 7), ki sta ugotovila, da družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzah v ZDA, običajno razkrijejo več kot družbe, ki niso uvrščene na borze v ZDA. Prav tako je Chandiramani (2009, 59) odkril pozitiven vpliv finančne krize na razkrivanje tveganj v letnih poročilih, kar bi lahko ne nek način trdili tudi mi, saj se je obseg poročanja v času krize povečeval. To pa bi lahko bilo sicer povezano tudi z večjo osveščenostjo družb o pomembnosti tovrstnega poročanja.

Ker smo se v tem delu omejili na primerjavo obsega in vsebine poročanja o tveganjih v letnih poročilih izbranih slovenskih in drugih družb s sedežem v državah EU, izmed katerih jih nekaj kotira tudi za borzah v ZDA, pa to delo odpira kar nekaj izhodiščnih točk in s tem možnost nadaljnjih raziskav. Zanimivo bi bilo proučiti, kakšno je poročanje tistih družb, ki imajo sedež v evropskih državah, ki niso članice Evropske Unije, saj te države niso zavezane k upoštevanju evropskih direktiv, kar lahko vpliva tudi na njihovo poročanje o tveganjih. Prav tako bi lahko primerjali poročanje slovenskih družb s poročanjem drugih, neevropskih družb, katerih vrednostni papirji so predmet organiziranega trgovanja na drugih večjih svetovnih borzah (na primer na borzi v Tokyu, v Torontu, v Sydneyu, v Hong Kongu). Takšne poglobitve naše raziskave bi prispevale k večjemu poznavanju poročanja o tveganjih v letnih poročilih družb iz različnih geografskih okolij, kar bi lahko prispevalo tudi k izboljšanju kakovosti poročanja o tveganjih pri slovenskih podjetjih.

8 POVZETEK

To delo obravnava čedalje večje potrebe, pritiske in zahteve po poročanju o tveganju in njegovem obvladovanju v letnih poročilih nefinančnih podjetij, ki so lahko v pomoč zainteresiranim uporabnikom letnega poročila pri presojanju sposobnosti in uspešnosti glede obvladovanja tveganja in napovedovanja obetov o prihodnjem poslovanju podjetja. Pri tem je pomembno, da poročanje ni samo stvar prisile zaradi zakonskih zahtev in zahtev računovodskih standardov, ampak posledica zavedanja koristnosti takega poročanja. Da je lahko tako poročanje kakovostno, to je tako, ki da uporabniku letnega poročila čim višjo uporabno vrednost, mora biti v podjetju vzpostavljen ustrezen sistem ravnanja s tveganji.

Empirična raziskava je pokazala, da se je obseg poročanja o tveganju v letnih poročilih proučevanih slovenskih in tujih družb v zadnjih letih povečal, nekoliko pa se je izboljšala tudi vsebina poročanja. Kljub številnim strokovnim priporočilom o vsebini tovrstnega poročanja pa podjetja večinoma poročajo le o tem, kar se neposredno zahteva po zakonodaji in računovodskih standardih, katerih zahteve na tem področju postajajo čedalje strožje. Kakovost poročanja o tveganjih se tako med evropskimi podjetji razlikuje predvsem zaradi uvrščenosti na različne borze, in sicer je nekoliko boljša v družbah, katerih vrednostni papirji kotirajo tudi na organiziranih trgih v ZDA.

V oteženih razmerah poslovanja, s kakršnimi so se podjetja soočala v zadnjih treh letih in se še soočajo zaradi finančne krize, pa je še toliko pomembneje, da so tveganja predstavljena jasno in pregledno, predvsem pa resnično in pošteno ter tako, da so takšna razkritja v pomoč uporabniku letnega poročila pri njegovem odločanju, pri tem pa ne škodijo podjetju.

Ključne besede: tveganje, obvladovanje tveganj, poročanje, letna poročila, nefinančna podjetja.

SUMMARY

This thesis touches upon the increasing needs, demands and requirements for risk reporting and risk management in annual reports of non-financial companies, which can be useful for any interested users of the annual report in assessing the viability and successfulness in risk management, as well as in projecting the future business results of the company. It is important that reporting is not just a matter of legal obligation and requirements under the relevant accounting standards, but rather the fruit of awareness about the added value of such reporting. For the reporting exercise to be of high quality, i.e. providing the most valuable annual report for the user, an adequate risk management system needs to be established in the company.

An empirical study showed that Slovenian and foreign companies observed report increasingly on risks in their annual reports in the recent years, and reporting has also improved in terms of contents. Despite numerous expert recommendations as regards the contents of such reporting, however, companies continue to focus only on what is directly required by law and under the relevant accounting standards, which are becoming increasingly demanding in this domain. The quality of reporting thus varies for different European companies, mainly because they are listed on different markets. Normally, it is somewhat higher in companies with securities also listed on the US markets.

In the difficult business environment in which companies have been operating for the past three years, reporting on risks is all the more important, so that the user can get a clear, transparent and fair image of the relevant risks in the decision-making process without harming the company.

Key words: risk, risk management, reporting, annual reports, non-financial companies.

9 LITERATURA IN VIRI

9.1 Literatura

ACCA (2008). Narrative Reporting: Analysts' Perceptions of its Value and Relevance [online]. Dostopno na: http://www2.accaglobal.com/pubs/general/activities/research/research_archive/rr-104-001.pdf [25. 4. 2012].

ACCA. 2002. *The Role of Internal Audit in Risk Management* [online]. Dostopno na: http://www2.accaglobal.com/students/student_accountant/archive/2002/24/356702 [21. 3. 2012].

ACCA. 2009. Why manage risk? ... because "stuff" happens! ACCA UK International Audit Bulletin [online]. Dostopno na: http://newsweaver.co.uk/accaiabulletin/e_article001350586.cfm?x=b11,0,w [25.2.2012].

Anadolli, Sonja. 2007. *Pomen informacij za obvladovanje tveganj*. Zbornik referatov 10. letne konference računovodij, Portorož. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.

Azlan, Amran (2009). Risk reporting: *An Exploratory study on risk management disclosure in Malaysian annual reports*. Managerial Auditing Journal [online]. Dostopno na: <http://search.proquest.com/docview/274534792?accountid=28931> [19. 1. 2012].

Badloe, S.H. (2011). The Quality of Accounting Information: A Case of the Netherlands [online]. Dostopno na: http://oathesis.eur.nl/ir/repub/asset/8489/M738-Badloe_279600_2.pdf [11. 4. 2012].

Berk, Aleš, Jožko Peterlin in Peter Ribarič. 2005. *Obvladovanje tveganja: skrivnosti celovitega pristopa*. Ljubljana: GV Založba.

Chandiramani, Gautam (2009). *Quality of risk reporting* [online]. Dostopno na: http://oathesis.eur.nl/ir/.../M474-Chandiramani_272951.doc [20. 4. 2012].

Deloitte. 2006. *The risk intelligent enterprise, ERM Done Right* [online]. Dostopno na: http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Shared%20Assets/Documents/DTT_ERS_RIPOV_062606.pdf [1. 3. 2012].

Dobler, Michael (2005). *National and International Developments in Risk Reporting: May the German Accounting Standard 5 Lead the Way Internationally?*. German Law Journal [online]. Dostopno na: http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol06No08/PDF_Vol_06_NO_08_1191-1200_Developments_Dobler.pdf [25. 3. 2012].

Doherty, Neil A. 1985. *Corporate risk management: a financial exposition*. New York [etc.]: McGraw-Hill.

FEE (2008). Discussion Paper Sustainability Information in Annual Reports – Building on Implementation of the Modernisation Directive [online]. Dostopno na:

- <http://www.fee.be/fileupload/upload/DP%20Sustainability%20Information%20in%20Annual%20Reports%2008125122008561444.pdf> [22. 4. 2012].
- Flere, Sergej. 2000. *Sociološka metodologija: temelji družboslovnega raziskovanja*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Horvat, Tatjana (maj 2009). *Vpliv finančne krize na poročanje o tveganjih v letnem poročilu*. Računovodstvo, davki in pravo, št. 5 [online]. Dostopno na: <http://www.vseodavkih.si/media/File/VPLIV%20FINANCE%20KRIZE...%28TATJANA%20HORVAT%29.pdf> [2. 2. 2012].
- Horvat, Tatjana. 2000. *Priprava letnega poročila za komuniciranje z interesnimi skupinami podjetja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- ICAEW (2002). *No surprises: The case for better risk reporting*. Balance Sheet [online]. Dostopno na: <http://search.proquest.com/docview/204697328?accountid=28931> [19. 1. 2012].
- Ivanjko, Šime in Marijan Kocbek. 2003. *Korporacijsko pravo: pravni položaj gospodarskih subjektov*. Ljubljana: GV Založba.
- Johansson, Sara in Sofia Thörnberg (2011). *Risk Disclosures in Listed Companies: Exploring the Swedish Context* [online]. Dostopno na: <http://www.essays.se/essay/b4af2325f2/> [4. 4. 2012].
- Koletnik, Franc. 2007. *Notranje revidiranje*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Koritnik Rakela, Silva (maj 2008). *(Ne)zastavljena vprašanja o MSRP 7*. Računovodstvo, davki in pravo, št. 5 [online]. Dostopno na: <http://www.vseodavkih.si/media/File/PDF-RDP5%20NEZASTAVLJENA%20VPRASANJA%20O%20MSRP7.pdf> [20. 3. 2012].
- Korošec, Bojana in Robert Horvat (2005). *Risk reporting in corporate annual reports. Economic and Business Review for Central and South – Eastern Europe* [online]. Dostopno na: <http://search.proquest.com/docview/219479676?accountid=28931> [19. 1. 2012].
- Korošec, Bojana. 2004. *Poročanje o tveganjih in njihovem obvladovanju*. Zbornik referatov 7. letne konference računovodij, Otočec. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Leitner-Hanetseder, Susanne (2011). *Quality and Determinants of Risk Reporting – Evidence from Germany and Austria* [online]. Dostopno na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1735586 [15. 3. 2012].
- Meijer, Mark. 2011. *Risk disclosures in annual reports of Dutch listed companies during the years 2005-2008* [online]. Dostopno na: http://essay.utwente.nl/61150/1/MSc_M_Meijer.pdf [10. 2. 2012].
- Odar, Marjan. 2003. *Spremembe 4., 7. in 8. direktive Evropske Unije ter potrebne spremembe slovenske zakonodaje v tej zvezi*. Zbornik referatov 9. letne konference revizorjev, Portorož. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.

Oliveira, Jonas in Lucia Rodrigues (2011). *Risk reporting practices among non-financial companies: evidence from Portugal* [online]. Dostopno na: http://ria.ua.pt/bitstream/10773/6833/1/Risk_reporting_practices_among_non-financial_companies._Evidence_from_Portugal.pdf [11. 4. 2012].

Peterlin, Jožko. 2005. *Obvladovanje finančnih tveganj: vrednotenje, računovodenje in nadziranje uporabe izpeljanih finančnih instrumentov in varovalnih razmerji v praksi*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

Prašnikar, Janez in Žiga Debeljak. 1998. *Ekonomski modeli za poslovno odločanje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

Rajab, B. in Handley-Schachler M. (2009). *Corporate risk disclosure by UK firms: Trends and determinants* [online]. Dostopno na: <http://tees.openrepository.com/tees/bitstream/10149/95618/2/95618.pdf> [12. 4. 2012].

Turk, Ivan et al. 2001. *Finančno računovodstvo*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.

Tušek, Boris in Lajoš Žager. 2004. *Vloga notranjega revizorja pri ocenjevanju tveganj in ravnanju z njimi*. Revizor 2/04, 7-23.

Vaughan J., Emmett. 1997. *Risk management*. New York [etc.]: J. Wiley.

Vežjak, Blanka. 2008. *Tveganja pri poslovanju*. Iks 5/08, 11-17.

Vežjak, Blanka. 2009a. *Ocenjevanje tveganj*. Iks 6/09, 7-11.

Vežjak, Blanka. 2009b. *Poročanje o tveganjih*. Iks 10/09, 57-63.

Yuting, Liu (2006). *A Content Analysis of External Reporting in UK Public Telecommunications Companies* [online]. Dostopno na: <http://edissertations.nottingham.ac.uk/363/1/06MALixyl29.pdf> [10. 4. 2012].

9.2 Viri

ACCA (2011). *About us* [online]. Dostopno na: <http://www.accaglobal.com/en/discover/about.html> [8. 7. 2012].

BDO (2007). *Disclosure made clear* [online]. Dostopno na: http://static.staging.bdo.defactocms.com/imported/2010/3/Disclosure_made_clear_IFRS_7_and_Pillar_3.pdf [9. 4. 2012].

BDO (2010). *Companies act 2006 briefing* [online]. Dostopno na: <http://static.bdo.uk.com/assets/documents/2010/04/Companies20Act20March202010.pdf> [9. 4. 2012].

COSO. 2004. Enterprise Risk Management - Integrated Framework: Executive Summary [online]. Dostopno na: http://www.coso.org/documents/coso_erm_executivesummary.pdf [13. 3. 2012].

Četrta direktiva Sveta 78/660/EGS o letnih računovodskih izkazih posameznih vrst družb. UL L 222. Dostopno na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:01:31978L0660:SL:PDF> [20. 3. 2012].

Direktiva 2004/109/ES Evropskega parlamenta in Sveta o uskladitvi zahtev v zvezi s preglednostjo informacij o izdajateljih, katerih vrednostni papirji so sprejeti v trgovanje na reguliranem trgu. UL L 390. Dostopno na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:390:0038:0057:SL:PDF> [8. 4. 2012].

EC. European Commission. 2011. Austria: annex [online]. Dostopno na: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/annexes_accounting_report_2011/austria_en.pdf [2. 4. 2012].

FEE (2005). Risk Management and Internal Control in the EU: discussion paper [online]. Dostopno na: <http://www.fee.be/fileupload/upload/Risk%20Management%20and%20Internal%20Control%20in%20the%20EU%20Discussion%20Paper%2005031282005121024.pdf> [15. 3. 2012].

IASB (2009). Management Commentary, Exposure Draft ED/2009/6 [online]. Dostopno na: <http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/53DC9B3B-34A5-400F-B4B5-4F2FF24F231E/0/EDManagementCommentary.pdf> [15. 3. 2012]

ICAEW (2011). Reporting business risks: meeting expectations [online]. Dostopno na: http://www.iaaer.org/research_reports/files/ICAEW_RBR.pdf [2. 3. 2012].

IFAC. 1999. Enhancing Shareholder Wealth by Better Managing Business Risk [online]. Dostopno na: http://devbiz.narod.ru/home/kozloff/PWC/risk_mngmnt99.pdf [20. 3. 2012].

IIA. (maj 2009). A Global Perspective on Risk. Tone at the Top [online]. Dostopno na: www.theiia.org [19. 3. 2012].

Institute of Risk Management (IRM), The Association of Insurance and Risk Managers (AIRMIC), The national Forum for Risk Management in the Public Sector (ALARM). *A risk management standard*. 2002. Dostopno na: http://www.theirm.org/publications/documents/Risk_Management_Standard_030820.pdf [11. 2. 2012].

KPMG (2005). IFRS compared to Swedish GAAP: An overview [online]. Dostopno na: http://www.kpmg.com/cn/en/virtual_library/Audit/IFRS_SwedishGAAP.pdf [4. 4. 2012].

KPMG (2011). Dutch Accounting Standards for large and medium-sizes legal entities [online]. Dostopno na: <http://www.kpmg.com.edgekey.net/NL/en/Issues-And-Insights/ArticlesPublications/Financial-reporting/Documents/> [11. 4. 2012].

Mednarodni standardi računovodskega poročanja. MSRP 7, Finančni instrumenti - razkritja. Uradni list EU, št. 320/2008. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:320:0001:0481:SL:PDF>.

SEC (2008). Changeover to the SEC's New Smaller Reporting Company System by Small Business Issuers and Non-Accelerated Filer Companies [online]. Dostopno na: <http://www.sec.gov/info/smallbus/secg/smrepcosysguid.pdf> [8. 7. 2012].

SEC (2009). Form 10-K [online]. Dostopno na: <http://www.sec.gov/answers/form10k.htm> [20. 4. 2012].

SEC (2011a). Form 20-K [online]. Dostopno na: <http://www.sec.gov/about/forms/form20-f.pdf> [20. 4. 2012].

SEC (2011b). Annual Report [online]. Dostopno na: <http://www.sec.gov/answers/annrep.htm> [20. 4. 2012].

Sedma direktiva Sveta 83/349/EGS o konsolidiranih računovodskih izkazih. UL L 193. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:17:01:31983L0349:SL:PDF> [20. 3. 2012].

Slovenski računovodski standardi. Slovenski inštitut za revizijo. Ljubljana, 2006.

The Large and Medium-sized Companies and Groups (Accounts and Reports) Regulations 2008. Dostopno na: http://www.legislation.gov.uk/ukdsi/2008/9780110806303/pdfs/ukdsi_9780110806303_en.pdf [9. 4. 2012].

Uredba (ES) št. 1606/2002 Evropskega parlamenta in Sveta o uporabi mednarodnih računovodskih standardov. UL L 243. Dostopno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:13:29:32002R1606:SL:PDF> [20. 3. 2012].

Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju. Uradni list RS, št. 126/2007.

Zakon o gospodarskih družbah (uradno prečiščeno besedilo) (ZGD-1-UPB3). Uradni list RS, št. 65/2009.

Letna poročila so dostopna na spletnih straneh posameznih družb, in sicer:

<http://www.mercator.si/>
<http://www.zito.si/>
<http://www.telekom.si/>
<http://www.krka.si/>
<http://www.lju-airport.si/>
<http://www.gorenje.si/>
<http://www.petrol.si/>

<http://www.unilever.com/>
<http://www.viennaairport.com/>
<http://www.metrogroup.de/>
<http://www.gsk.com/>
<http://www.telecom.pt/>
<http://www.electrolux.com/>
<http://www.total.com/>

10 PRILOGE

PRILOGA 1: SESTAVINE POROČANJA O TVEGANJIH V LETNEM POROČILU – PRIPOROČEN SEZNAM ZA RAZKRITJA

1. Ugotavljanje tveganj

- Katera tveganja ogrožajo organizacijo? Ali so pomembna ali nepomembna?
- Kdo se z ugotavljanjem tveganj ukvarja v družbi? Kdo je odgovoren za posamezna tveganja?

2. Merjenje, analiziranje in ocenjevanje tveganj

- Kdo spremlja in poroča ter komu poroča o posameznih tveganjih?
- Pogostost spremljanja (dnevno, mesečno, četrtno, polletno, letno)
- Kvalitativni kriteriji (nizka, zmerna, visoka škoda in nizka, srednja, visoka verjetnost)
- Kvantitativni kriteriji (dnevno, mesečno, četrtno, letno prisotna; vpliv na prihodke, dobiček, sredstva v odstotkih)
- Register tveganj z ocenami oz. ovrednotenji posameznih pomembnih tveganj

3. Strategije in ukrepi za obvladovanje tveganj

- Strategije obvladovanja tveganj
- Operativni ukrepi za obvladovanje tveganj
- Pristojnost odločanja o strategiji in ukrepih

4. Spremljanje učinkovitosti ukrepov in posameznih tveganj

- Spremljanje učinkovitosti ukrepov (kdo spremlja ukrepe, pogostost spremljanja, komu poroča)
- Sodila za učinkovitost ukrepov
- Potrebni dodatni ali korektivni ukrepi
- Komu so poročila namenjena, pogostost poročil in okvirna vsebina poročil
- Ocena ranljivosti družbe po izvedenih ukrepih, ki jo poda uprava

PRILOGA 2: RAZISKOVALNA TEHNIKA

Pred izvedbo raziskave smo se odločili, da bomo pri izvedbi analize razkritih tveganj upoštevali naslednja pravila.

- Če ima stavek glede na njegovo vsebino več kot eno možno klasifikacijo, ga uvrščamo v več kategorij in ga bomo zato štejemo dvakrat oziroma večkrat. Upošteevamo, da se stavek začne z veliko začetnico in konča s končnim ločilom.
- Če podjetja v računovodskem poročilu podvajajo informacije o tveganjih in njihovem obvladovanju, prikazujemo število ponovljenih stavkov v oklepajih iste tabele. V računovodskem poročilu štejemo kot podvojene stavke tudi informacije o obvladovanju tveganj v obvladujoči družbi, kadar so te povsem enake kot informacije o obvladovanju tveganj za skupino družb.
- Informacije o obsegu izpostavljenosti posameznim tveganjem, ki jih podjetja predstavljajo v posebnih tabelah (t.i. zemljevidih tveganj, registrih tveganj), v analizi upošteevamo tako, da vsak takšen grafično prikazan podatek štejemo kot en stavek.
- Pri kvantitativnih razkritjih tveganj, prikazanih v tabelah, štejemo vsak vrednostni podatek kot en stavek. Kot kvantitativna razkritja upošteevamo tudi opis in razlago metode za prikaz teh razkritij. Kot kvantitativna razkritja ne upošteevamo tabelarnih prikazov obsega izpostavljenosti posameznim tveganjem.
- V posebno kategorijo uvrščamo vse ostale stavke v katerih bo omenjena beseda tveganje oziroma obvladovanje v povezavi s tveganjem in jih glede na njihovo vsebino ni mogoče razvrstiti v katero od ostalih kategorij. To so predvsem stavki v računovodskem poročilu, kjer so tveganja omenjena v povezavi s pripoznavanjem in vrednotenjem različnih sredstev, predvsem izvedenih finančnih instrumentov.